



LUNDS
UNIVERSITET
Socialhögskolan

”Jag är ingen robot, jag är en människa”

**En kvalitativ studie om socialsekreterare inom ekonomiskt bistånds
syn på sin yrkesroll och yrkesstatus**

Amanda Gunge och Hilda Mattsson

Kandidatuppsats (SOPA 63)

Vårterminen 2016

Handledare: Karin Kullberg

Abstract

Authors: Amanda Gunge and Hilda Mattsson

Title: “I am not a robot, I am a human being” – a qualitative study of how social workers working with social welfare benefits experience their profession and professional status.

Supervisor: Karin Kullberg

In this Bachelor thesis we examine how social workers within the department of social welfare benefits describe their profession and professional status in order to analyze how this may impact the way they work. Eight social workers from five cities were interviewed in a qualitative semi-structured format. The interviews aimed to uncover how social workers define their profession and professional status as well as investigating how they perceive that clients define their professional role and how this affects them. Our results show that our respondents often experience preconceptions concerning what their job implies, how their professional status is lower ranked than that of their co-workers as well as compared to social workers in general. In line with previous studies on the subject we show how low wage, heavy workload and public mistrust all contribute to portray work with social welfare benefits as a low status occupation. Further, we discuss the tension between organizational professionalism and occupational professionalism, two contrasting views on how social work should be implemented. We argue that standardized and formalized social work in line with organizational professionalism results in the heavy workload that prevents social workers from staying true to their profession.

Keywords: Professional status, profession, social workers, organizational professionalism, social welfare benefits.

Förord

Först och främst vill vi börja med att rikta ett stort tack till alla de socialsekreterare som med intresse och engagemang delat med sig av sina upplevelser och tankar, utan er hade vår studie inte varit möjlig. Tusen tack!

Vi vill även rikta ett tack till vår handledare Karin Kullberg för värdefulla synpunkter och vägledning under uppsatsens gång. Slutligen vill vi också tacka varandra för ett gott samarbete med förmåga att se möjligheterna istället för bristerna.

Amanda Gunge och Hilda Mattsson

Lund, Maj 2016

Innehållsförteckning

1. Problemformulering	5
1.1 Syfte	6
1.2 Frågeställningar	6
1.3 Bakgrund	7
1.4 Begreppsförklaringar	7
2. Kunskapsläget	10
2.1 Socialsekreterares arbete med ekonomiskt bistånd	10
2.2 Yrkesstatus	11
2.2.1 Status mellan enheter	12
2.3 Klienters syn på socialsekreterare	13
3. Teori	15
3.1 Socialkonstruktivism	15
3.2 Professionsteori	16
3.2.1 Vad är profession?	16
3.2.2 Professionen i organisationen	19
3.3 Skapandet av yrkesroll och yrkesstatus	20
4. Metod	22
4.1 Metodemässiga överväganden samt metodens förtjänster och brister	22
4.2 Urval	23
4.3 Metodens tillförlitlighet	23
4.4 Bearbetning av empirin	24
4.5 Etiska överväganden	25
4.6 Arbetsfördelning	26
5. Resultat och analys	27
5.1 Beskrivning av yrkesroll och yrkesstatus	27
5.1.1 Försörjningsstöd - ett förstajobb?	27
5.1.2 Lägst av de låga	29
5.1.3 Arbetsuppgifter, arbetsbelastning och det bristande sociala arbetet	32
5.2 Klienters syn på socialsekreterare och deras arbete	34
5.2.1 Upplevelser av hur klienter ser på sin socialsekreterare och hur detta påverkar dem	34
5.2.2 Skäms över försörjningsstödet	38
5.2.3 Tryck på knappen och ge mig pengar	38
5.2.4 Bristande klientkontakt påverkar klienters syn på socialsekreterarna?	40
5.3 Konsekvenser av upplevd status och stress	41
5.3.1 Personalomsättning	41
5.3.2 Låg status – sämre samarbete	42
6. Avslutande diskussion	44
7. Litteraturlista	47
Bilagor	51
Bilaga 1: Informationsbrev till socialsekreterare	51
Bilaga 2: Intervjuguide	52

1. Problemformulering

Ekonomiskt bistånd, tidigare kallat socialbidrag, klassificeras som välfärdssystemets yttersta skyddsnet. Välfärdssystemet bygger främst på ersättning som kompensation vid tillfälligt inkomstbortfall som exempelvis sjukdom eller arbetslöshet. Biståndet är tänkt att fungera som ett komplement till samhällets övriga skyddssystem och ska endast beviljas under kortare perioder. Varför en person uppbär bistånd kan ha både strukturella och individuella förklaringar, ofta i samverkan med varandra, det kan exempelvis handla om faktorer som familjesituation, ålder, utbildning, fysiskt och psykisk ohälsa etc (Socialstyrelsen 2013:12).

Behov av ekonomisk hjälp den vanligaste orsaken till att människor kommer i kontakt med socialtjänstens individ- och familjeomsorg och arbetet beskrivs således som en viktig del i det sociala skyddsnetet. Att arbeta med försörjningsstöd är en av de vanligaste arbetsuppgifterna inom socialt arbete (Bergmark 2000A:147), 63 % av alla socialarbetare har någon gång arbetat inom området. Trots detta upplever socialsekreterare inom försörjningsstöd att det råder okunskap kring vad arbetet innebär. Denna okunskap påträffas både hos allmänheten och hos andra socialsekreterare inom socialförvaltningen (Lave 2012:33). Arbetet med försörjningsstöd beskrivs som ett eftersatt område både vad gäller kunskapsbildning och när det kommer till forskning (Minas 2008:173). En socialsekreterare som arbetar med ekonomiskt bistånd har framför allt två uppgifter; att bedöma och administrera det ekonomiska biståndet samt att hjälpa klienter att bli självförsörjande. "Om det administrativa ansvaret för utredning och beslut kan beskrivas som socialbidragsarbetets ena ben, så är uppgiften att hjälpa bidragstagarna till självförsörjning utan tvekan det andra" (Bergmark 2000B:191).

Angelin (2009:148) menar att klienter förväntar sig att socialsekreterare ska ha en helhetssyn på varje individ, det vill säga inte bara bedöma klienters rätt till bistånd eftersom många hyser en rädsla för att bli till ett stycke pappersarbete. Trots att klienter förväntar sig mer än bara ekonomisk hjälp visar Liljegren (2008:20) i sin studie att arbetet med ekonomiskt bistånd ofta inte anses vara "riktigt" socialt arbete. Studien belyser även hur olika enheter på socialkontor beskriver varandra. Den uppfattning som framkommer när försörjningsstödsenheten kommer på tal är att socialsekreterarna endast betalar ut pengar och att annat förändringsarbete ses som ett undantag. "Ibland ifrågasätts även behovet av att socionomer arbetar på den här typen av

tjänster med det underförstådda argumentet att det är så enkelt att vem som helst kan göra det” (Liljegren 2008:20).

Även utländska studier pekar på hur arbete med ekonomiskt bistånd är ett impopulärt arbetsområde för socionomer. Weiss, Gal och Chaan (2004:26f) konstaterar i sin studie av 220 blivande socionomer att arbete med ekonomiskt bistånd är det område som är minst eftertraktat att arbeta inom efter examen. I en amerikansk studie av 760 socialarbetare i Israel klargörs det hur uppfattningar om status påverkar engagemanget i arbetet. När ett yrke eller arbetsområde uppfattas ha låg status kan effekten bli att socialarbetare väljer bort dessa alternativt väljer att börja arbeta i en organisation som har högre status (Carmeli & Freund 2009:236ff).

Ovannämnda studier påvisar bristande engagemang för arbete med försörjningsstöd både hos blivande och yrkesverksamma socionomer. Samtidigt finns en önskan från klienter att ha engagerade socialsekreterare som vill göra mer än att bara betala ut pengar (Angelin 2009:48). Det finns, i förhållande till arbetsområdets storlek, relativt lite forskning inom arbetet med ekonomiskt bistånd (Lave 2012:33). Eftersom det dessutom råder en bild av att arbetet med försörjningsstöd inte betraktas vara ett “riktigt” socialt arbete (Liljegren 2008:20), anser vi det vara relevant att undersöka hur socialsekreterare ser på sin yrkesroll och yrkesstatus.

1.1 Syfte

Syftet med studien är att undersöka och analysera hur socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd beskriver sig själva, upplever att de blir beskrivna av andra samt hur detta påverkar deras arbetssätt.

1.2 Frågeställningar

- Hur beskriver socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd sin yrkesstatus och yrkesroll?
- Hur uppfattar socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd att klienter ser på deras yrkesroll?

- Hur påverkar dessa olika synsätt på yrkesroll och yrkesstatus socialsekreterares sätt att utföra sitt arbete på?

1.3 Bakgrund

Detta kapitel syftar till att översiktligt sammanfatta det sociala arbetets framväxt i Sverige. Bakgrunden innefattar en kort historik om det sociala arbetet i stort men fokuserar främst på hur arbetet med försörjningsstöd har utvecklats.

Begreppet fattigvård uppkom under 1200-talet då kyrkan tog hand om landets fattiga (Wingfors 2004:20). Det var först under 1700-talet som fattigvården omreglerades till att bli ett kommunalt ansvarsområde. Den första lag som kom att reglera fattigvården i Sverige var Hospitalsförordningen som år 1763 fastslog att sjuka skulle vårdas på hospitalen, medan kyrkan skulle ta hand om de äldre (Puide 2000:17). 1847 kom den första fattigvårdslagen i Sverige men det var först i början av 1900-talet som arbetet av en systematisk socialpolitik i Sverige började. Denna utveckling drevs av Centralförbundet för socialt arbete (CSA), Svenska fattigvårdsförbundet (S.F.F) och Fredrika-Bremer-förbundet och medförde att filantropin – det frivilliga arbetet – övergick till ett avlönat arbete med tillhörande utbildning (Wingfors 2004:20:20f). År 1956 kom socialhjälpslagen som fastslog att om en person inte kunde försörja sig på grund av ålderdom, sjukdom eller bristande kropps- eller själskrafter, och om det ekonomiska behovet inte kunde tillgodoses på annat vis, skulle denne erhålla medel för livsuppehälle. Denna lagstiftning utgjorde sedan grunden för vår tids socialtjänstlag som trädde i kraft 1982 (Puide 2000:23f).

1.4 Begreppsförklaringar

Socialtjänst/socialförvaltning

Begreppen socialtjänst och socialförvaltning används synonymt i uppsatsen och syftar på den kommunala organisation som ansvarar för det praktiska och politiska arbete som regleras av socialtjänstlagen.

Individ- och familjeomsorg (IFO)

Individ- och familjeomsorg syftar i vår studie på den avdelning inom socialtjänsten bestående av flera enheter som avser att erbjuda insatser för individer och familjer bosatta i kommunen.

På de socialförvaltningar där våra respondenter arbetar inbegriper IFO enheten för ekonomiskt bistånd men även andra enheter som arbetar med till exempel missbruk, hemlöshet samt barn och unga. Hur arbetet bedrivs skiljer sig kommuner emellan mot bakgrund av olika riktlinjer men samtliga verksamheter styrs utifrån nationell lagstiftning såsom exempelvis socialtjänstlagen (SoL), lagen om vård av missbrukare (LVM), föräldrabalken samt lagen om vård av unga (LVU).

Enheter

I uppsatsen används beteckningen enhet för att beskriva socialtjänstens olika arbetslag, till exempel de som arbetar med barnutredningar, missbruk, boendefrågor eller ekonomiskt bistånd.

Försörjningsstöd/ekonomiskt bistånd (tidigare kallat socialbidrag)

I uppsatsen används försörjningsstöd och ekonomiskt bistånd synonymt. Ekonomiskt bistånd är den ersättning som ska kompensera temporär förlust av inkomst. Biståndet är endast berättigat när samhällets övriga skyddssystem, som exempelvis A-kassa, bostadsbidrag eller sjukersättning, inte räcker till för att den enskilde ska klara sin försörjning (Socialstyrelsen 2013:11).

Socialsekreterare/intervjupersoner/respondenter

Socialsekreterare, intervjupersoner och respondenter används synonymt för att referera till de personer som deltagit i vår studie.

Relevanta myndigheter/samarbetspartners

Relevanta myndigheter och samarbetspartners omfattar exempelvis Försäkringskassan, Arbetsförmedlingen, sjukvården eller andra, för klienter, relevanta lokala samarbetspartners.

Yrke/arbetsområde

Vid benämning av ordet yrke syftar vi på socionomyrket i allmänhet. När ordet arbetsområde används syftar det på socialt arbete med försörjningsstöd.

Status och yrkesstatus

Ordet status betyder ställning, läge eller tillstånd. I dess enklaste form beskriver status endast hur ett objekt förhåller sig till ett annat (Ulfsdotter Eriksson & Flisbäck 2011:18).

Vidare finns två typer av status; tillskriven och förvärvad status. Den tillskrivna statusen handlar om föreställningar och kulturella uppfattningar, medan den förvärvade kunskapen relaterar till mätbara och faktiska förutsättningar som yrkessammanhang samt vilken lön man har. I folkmun används begreppen status och prestige ofta tillsammans eller synonymt och syftar till att beskriva det värde eller den betydelse som omgivningen har tillskrivit ett objekt. Uppfattningar om yrkesstatus grundas både utifrån personliga föreställningar om yrket samt av samhälleliga kollektiva "sanningar" (Ulfsson & Flisbäck 2011:19; Ulfsson 2006:199).

Hur något beskrivs, i detta fall om ett yrke har hög status eller ej, är kontextberoende då den hierarkiska relationen skiftar beroende på jämförelseobjekt (Dellgran & Höjer 2005:263; Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:96).

2. Kunskapsläget

Detta kapitel är tänkt att utgöra ett ramverk för vår studie. Här presenteras hur kunskapsläget ser ut inom området. Avsnittet inleds med en beskrivning av vad arbetet med försörjningsstöd innebär. Därefter presenteras forskning om hur socialsekreterare ser på arbetet med ekonomiskt bistånd och slutligen redovisas forskning kring klienters uppfattningar om socialsekreterare på försörjningsstödsenheten. I sökandet efter lämplig litteratur har vi framför allt använt oss av följande databaser: LUBsearch, Libris samt Lunds universitets bibliotekskatalog. Vi har också funnit relevant litteratur genom att utgå ifrån referenslistorna i tidigare funnen litteratur.

2.1 Socialsekreterares arbete med ekonomiskt bistånd

I detta avsnitt har vi valt att använda oss av antologierna *Socialbidrag i forskning och praktik. Centrum för utvärdering av socialt arbete* (Puide 2000) samt *Socialtjänsten i blickfånget: organisation, resurser och insatser* (Bergmark et al. 2008) då dessa ger en övergripande bild av vad arbetet med försörjningsstöd innebär.

Som tidigare nämnt är behovet av att ansöka om försörjningsstöd den vanligaste anledningen till att personer söker sig till socialförvaltningen (Bergmark 2000A:147). Antalet ärenden på ekonomiskt bistånd är tio till tjugo gånger fler än de antal ärenden som enheten för barn och unga behöver handlägga. Det ekonomiska biståndet upptar hälften av kostnaderna för individ- och familjeomsorgen (Puide 2000:7) och är således den största biståndsinsatsen inom hela socialförvaltningen (Bergmark 2000A:147). Som tidigare nämnt utgörs arbetet med ekonomiskt bistånd framför allt av två huvudområden: administrativt myndighetsarbete samt förändringsarbete med klienter (ibid.:191). I en masteruppsats av Helena Lave (2012:43) beskrivs dock svårigheter med att kombinera dessa uppgifter tidsmässigt. Lave (ibid.:45) beskriver att det idag, till skillnad från förr, är svårare att få tiden att räcka till för att kunna utföra förändringsarbete. Även Bergmark och Lundström (2008:95) bekräftar denna uppfattning och menar att graden av personaltäthet och arbetsbelastning på en socialförvaltning har betydelse för det sociala arbetets kvalitet.

2.2 Yrkesstatus

Vad gäller yrkesstatus har vi valt forskning som belyser fenomenet ur olika perspektiv, detta för att få en överblick av kunskapsläget inom området. Ulfsson (2006) redogör för vilka faktorer som tillskriver ett yrkesstatus. Denna forskning kompletteras med mer specifika studier om status, både inom socionomyrket i stort men också rörande arbetet med just försörjningsstöd. Dessa utgörs av Dellgran & Höjers (2005) vetenskapliga artikel "Rörelser i tiden. Professionalisering och privatisering i socialt arbete" samt Laves (2012) masteruppsats "Ibland tror jag att de tänker att... att det kanske bara är pengar." Forskning om statuskillnader mellan enheter inom socialförvaltningar presenteras tydligt i Liljegrens (2008) studie. För att få ett bredare perspektiv har vi även valt att använda utländsk forskning av Weiss, Gal och Chaan (2004) samt Carmeli och Freund (2009).

Ulfsson (2006:77) menar att utbildning och lönenivå är de faktorer som påverkar ett yrkesstatus. I hennes studie framgår en statusrangordning av de 100 vanligaste yrkena i Sverige där socialsekreterare hamnar på plats 61 (ibid.:75). På ytan kan professionalisering av det sociala arbetet framstå som en framgångssaga; fler högskolor startar upp socionomutbildningar, antalet verksamma socionomer är större än någonsin och det sker kontinuerlig kompetenshöjande fortbildning inom kommunerna i syfte att professionalisera personal. Vad gäller socionomutbildningen så har den transformering som skett de senaste åren varit av stor vikt för att stärka socialt arbete som ett teoretiskt huvudämne, vilket i sin tur påverkar yrkets status. Samtliga av ovanstående faktorer bidrar till samhällets "godkännande" av professionen. Vidare leder det till ökat självbestämmande då socionomer får mandat att ensamma utföra vissa samhällsuppgifter (Dellgran & Höjer 2005:248-263).

Dellgran och Höjer (2005:247) nyanserar synen på professionaliseringen av det sociala arbetet i Sverige genom att använda ett antal professionaliseringsindikatorer. De menar att vidareutbildning, auktorisation, lönenivåer, arbetsvillkor och status är faktorer som påverkar yrkets professionsgrad. Dellgran och Höjer (ibid.:257-263) anser att socionomyrket är ett stratifierat yrkesområde, det vill säga att socionomfältet består av vissa arbetsområden som anses vara mer professionaliserade än andra. Denna hierarkiska statusordning är väl etablerad både bland yrkesverksamma och studenter. Arbetet på socialkontor beskrivs ofta som ett karriärsval för nyexaminerade socionomer vilka sedan tar sig vidare till arbetsfält med högre status, högre lön och mer utrymme för professionell handlingsfrihet. Studenterna eftersträvar

att få arbeta inom familjerätt, terapi eller som skolkuratorer medan intresset för exempelvis försörjningsstöd och äldrevård är lågt. Detta återspeglas även i Dellgran och Höjers (ibid.:255ff) studie om socionomyrkets statusordning. De pekar på hur det verkar finnas ett samband mellan högre yrkesstatus och de yrken som är nöjda med sin professionella autonomi, exempelvis skolkuratorer. Sambandet gäller även i fall när förhållandet är det omvända: de som är mindre nöjda med sin autonomi, och följaktligen upplever att de begränsas i sin yrkesutövning, beskrivs ofta som mindre professionaliserade. Ett exempel på detta utgörs av socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd. En kombination av högre vidareutbildning, större tillfredsställelse med sina arbetsvillkor och högre intern status ses alltså alla som bidragande faktorer till denna diskrepans mellan yrkesområdena. Även skillnader i lönenivåer tycks ha inverkan på statusskillnader i yrket.

Dellgren och Höjers (2005:247-264) beskriver även vilka yrkesområden som socionomer över tid söker sig till respektive lämnar. Undersökningen ger en tydlig bild av att arbetet på socialkontor anses vara ett ingångs- och exitområde där personalomsättning och kontinuitetsproblem tillhör vardagen. Detta är framförallt applicerbart inom den sociala barnavården samt inom ekonomiskt bistånd. Minas (2008:173) menar i linje med Dellgran och Höjer (2005:247-264) att låga löner, låg intern status och färre professionella gör arbetet med försörjningsstöd mindre attraktivt att arbeta med. Även Lave (2012:41) påvisar att majoriteten av socialsekreterarna i hennes studie inte betraktat arbetet med försörjningsstöd som sitt förstahandsval samt hur de av olika skäl "hamnat där".

2.2.1 Status mellan enheter

Liljegren (2008:20) menar att det råder olika intern status mellan enheter på socialförvaltningar. Han visar på hur andra enheter beskriver en bra socialsekreterare på försörjningsstöd som någon med fallenhet för administration. Dessutom pekar han på hur många, inom andra enheter, menar att det endast är ett fåtal socialsekreterare på försörjningsstödsenheten som arbetar motiverande och förändringsinriktat med sina klienter. Försörjningsstödsgruppen å andra sidan hävdar att endast 20 % av deras arbete handlar om att betala ut pengar. I linje med Liljegren, menar Lave (2012:33) att socialsekreterare inom försörjningsstödsenheten upplever att andra enheter inom socialförvaltningen inte har kunskap om vad arbetet med försörjningsstöd innebär. Denna okunskap leder till att enheterna

distanseras sinsemellan vilket försvårar samarbete och har en negativ påverkan på arbetet med ekonomiskt bistånds status (ibid.:32).

Socialsekreterare som arbetar med ekonomiskt bistånd upplever att deras arbetslag har lägst status inom hela socialförvaltningen (Lave 2012:29). Carmeli och Freund (2009:236ff) diskuterar vad låg yrkesstatus kan leda till. De menar att socialarbetare i hög grad tenderar att professionellt identifiera sig med hur deras organisation uppfattas av andra. Det är därför viktigt att socialarbetare upplever att utomstående värderar organisationen högt. I annat fall kan ambitiösa socialarbetare välja att lämna organisationen för en annan med högre status.

2.3 Klienters syn på socialsekreterare

Eftersom vår studie undersöker hur socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd tror att deras klienter uppfattar dem är det relevant att här redovisa studier om hur klienter uppfattar sin situation och sin socialsekreterare.

Som tidigare nämnt är det socialsekreterares uppgift att hjälpa personer som inte klarar av att försörja sig själva. Detta arbete innebär både att betala ut ekonomiskt bistånd och att hjälpa klienter att bli självförsörjande (Bergmark 2000B:191). Angelins (2009:142) studie pekar dock på att många klienter känner sig illa behandlade av sin socialsekreterare men hur de samtidigt är beroende av pengarna och därmed tvungna till fortsatt kontakt med socialtjänsten. Trots att enheten för ekonomiskt bistånd ska agera på ett hjälpsamt sätt gentemot klienter framhåller Angelin (ibid.:130) i sin studie att över 60 % av respondenterna har en negativ eller väldigt negativ bild av försörjningsstödsenheten och av sin socialsekreterare. Endast 11 % har en positiv bild av enheten. Angelins (ibid.:146f) studie visar att klienter upplever att försörjningsstödsenheten är otillgänglig och beskriver sina socialarbetare som icke tillmötesgående. Vidare tas ord som skam, illamående, ont i magen och en känsla av oduglighet upp när klienter tar kontakt med socialtjänsten (ibid.:187). Att klienter känner skam över sin situation är också något Jönsson och Starrin (1998) diskuterar. De menar att ju mer ekonomiskt utsatt en person är, desto mer skam känner personen. Skammen över ens ekonomiska situation bottenar i en oförmåga att kunna leva upp till sociala förväntningar och upplevelsen av att bli dåligt behandlad på grund av detta. I studien framkommer också att nästan tre av fyra av undersökningsspersonerna har upplevt att andra

människor talat nedsättande om dem på grund att de är arbetslösa (Jönsson & Starrin 1998:94, 99, 106).

Angelin (2009:139) betonar att personer som uppbär ekonomiskt bistånd ofta upplever den nödvändiga och kontinuerliga kontakten med socialtjänsten som obehaglig. Klienter beskriver möten med sin socialsekreterare som integritetskränkande och önskar ofta att de slapp gå dit (ibid.:145). Endast ett fåtal socialsekreterare beskrivs som lyssnande och stöttande vilket kan förklaras av att maktförhållandet upplevs asymmetriskt då kontakten utmärks av ett ensidigt beroende. Socialsekreterare har tillgång till information och kunskap som klienten saknar vilket gör att klienten måste förhålla sig hjälpbehövande gentemot någon som har befogenhet att bestämma om hen ska få hjälp eller inte (Angelin 2009:187; Hydén 2000:237). Klienters rädsla över socialtjänstens makt och deras egen maktlöshet är stor; ”Och det är ju så, de behöver inte mig men jag behöver dem. Detta innebär att socialtjänsten har makt att *kunna* behandla illa” (Angelin 2009:142).

3. Teori

I följande kapitel redovisas de teorier som används för tolkning av vår empiri. Vi har valt att applicera ett socialkonstruktivistiskt synsätt med utgångspunkt från bland annat Thomas' teoremet som förklaras nedan. Vi kommer att diskutera professionsteori utifrån centrala begrepp som profession respektive semiprofession, jurisdiktion, autonomi, monopolisering och stängning. Utöver detta har vi valt använda begreppen yrkes- och organisationsprofessionalism för att höja professions-begreppet till en organisatorisk nivå. Slutligen kommer vi redogöra för hur yrkesroll och yrkesstatus skapas samt hur dessa upprätthålls.

3.1 Socialkonstruktivism

Genom socialkonstruktivismen ifrågasätts sådant som av allmänheten uppfattas eller beskrivs som kollektiva sanningar. Perspektivet betraktar världen och den verklighet vi lever i som socialt konstruerad. Genom samspel människor emellan gestaltas och konstrueras språket och vidare det som vi anser vara kunskap eller fakta (Wenneberg 2010:12).

Om människor definierar situationer som verkliga blir de verkliga till sina konsekvenser (Nationalencyklopedin 2016).

Thomas' teoremet är ett socialkonstruktivistiskt synsätt som menar att oavsett om en situation är sann eller ej, får den verkliga konsekvenser om den ses som sann (Sahlin 2013:137). Huruvida en viss situation uppfattas som sann är beroende av hur den omkringliggande verkligheten är konstruerad. Enligt Wenneberg (2010:12) är vad vi vet från början en konstruktion. Vi har exempelvis blivit inlärd att det vi sitter på heter "stol", då språket konstrueras genom vår verklighet och vice versa. Socialkonstruktivistisk teori menar att vi lär oss hur vi bör agera genom att iaktta våra medmänniskor och därmed socialiseras till att uppföra oss i enlighet med rådande normer och värderingar. Begreppet naturligt är således ingenting som existerar utan allt blir vad vi konstruerar det till att vara (ibid.:14). Sociala institutioner i ett samhälle ska därför inte heller uppfattas som naturliga då även dessa har skapats av människan (ibid.:177). Teorin menar vi är användbar i vår studie då det är socialsekreterarnas specifika berättelser som konstruerar bilden av hur yrkesroll och yrkesstatus skapas och upprätthålls. Roller och status är alltså inte konstanta utan uppfattas

olika beroende på vem som definierar begreppen. Följaktligen blir socialsekreterares yrkesstatus och yrkesroll beroende av hur de konstrueras av dem själva och andra.

3.2 Professionsteori

För att beskriva professionsbegreppet används ofta tre nyckelord; vetenskap, expertis och monopol. Alla dessa bör tas i beaktande vid bedömning av ett yrkes professionsgrad. Det förstnämnda begreppet; vetenskap, syftar på hur yrkesgrupper vars tjänster utgår ifrån vetenskapligt förankrad kunskap har hög professionsgrad. Professioner är således yrkesgrupper vars arbete är tätt sammanvävt med högre utbildning och forskning (Dellgran 2015:170). Brante (2014:15) menar, i linje med resonemanget om vetenskapskriteriet, att profession innebär att yrkesutövarna har expertkunskap om ett visst arbetsområde. Ämnen som vårdvetenskap eller socialt arbete har till exempel professionaliserats när de blivit inkluderade i den akademiska världen med egen forskning och forskarutbildning. Detta kan lätt kopplas samman med det andra kriteriet, expertis, som syftar på att endast medlemmarna i en specifik yrkesgrupp besitter kompetens att tillämpa den lärda kunskapen i praktiken (Dellgran 2015:168ff). Expertis, kan även syfta på så kallad esoterisk kunskap, det vill säga ”hemlig lära eller inre insikt, tillgänglig enbart för de invigda” (Nationalencyklopedin 2016). Det tredje kravet som ofta tas upp i professionssammanhang är att specifika yrkesgrupper har exklusiv rätt att utföra vissa uppgifter eller tjänster. Denna befogenhet, ofta kallad jurisdiktion, innebär att professionen har full kontroll över sin verksamhet samt de arbetsuppgifter som de utför (Dellgran 2015:168ff). Yrkesgruppen har alltså en viss självständighet, autonomi, och följaktligen mandat att fatta beslut i interna frågor (Brante 2014:19). Graden av jurisdiktion och autonomi varierar mellan olika yrken beroende på hur självständig kontroll medlemmarna har över sin yrkesutövning. Ett sätt att i praktiken uppnå jurisdiktion – det vill säga befogenhet inom ett avgränsat område – är att yrket skyddas via statlig legitimation, ett skydd som exempelvis läkaryrket har men socionomer saknar (Brante 2014:19; Dellgran 2015:170ff).

3.2.1 Vad är profession?

Inom samhällsvetenskaplig forskning har man sedan tidigt 1900-tal intresserat sig för vilka yrken som anses vara professioner och vilka som exkluderats. Talcott Parson har formulerat fem kriterier som kännetecknar en profession:

- Den professionella utövaren ska vara neutral och alltså inte styras av sina känslor vid beslutsfattande.
- Det ska råda universalism vilket innebär att yrkesutövaren ska behandla alla klienter utifrån lika villkor.
- Den professionella ska utföra ett arbete som avser en specifik sakfråga.
- Ovanstående arbete med sakfrågan ska bygga på specialistkunskap som har tillhandahållits via utbildning.
- De professionella ska vara kollektivt orienterade och tillsammans arbeta för samhällets bästa (referens via Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:75f).

När det kommer till socialt arbete råder det delade meningar om vem som är professionell och hur man blir det. Vissa hävdar att utbildning skapar experter som utifrån denna anses bättre lämpade att lösa vissa uppgifter. Andra menar att det inte behövs någon utbildning utan att den bästa hjälpen istället består av ett ömsesidigt möte där man delar känslor och liknande erfarenheter av problemet i fråga (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:79).

Det krävs alltså mer än endast utbildning för att ett yrke ska beskrivas som en profession. Kunskapen måste också erkännas som relevant och lämplig i den praktiska utövningen av yrket. Om en profession inte har allmänhetens förtroende, både vad gäller den specifika kunskapen och det arbete som utförs, sätts professionens position och status på spel. Yrkesgruppen riskerar således att bli utkonkurrerad av andra yrkesgrupper i takt med att professionen förlorar i status. När det kommer till omgivningens förtroende för just socialt arbete är detta främst situations- och organisationsbundet (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:82).

I *Den professionella logiken – Hur vetenskap och praktik förenas i det moderna kunskapssamhället* tar Brante (2014:100ff) upp cynismen som professionsteori. Denna teori är tätt sammankopplad med Webers teori om att makt driver oss människor framåt. Teorin bottenar i tron på att vi som enskilda individer, eller som grupp, på olika sätt brukar makt för att främja våra egna intressen samt att detta sker på bekostnad av andra. För att förklara hur en social grupp försöker maximera sina privilegier använder Weber begreppet stängning. Begreppet syftar på hur en grupp monopoliserar eller begränsar möjligheterna för omgivningen vilket resulterar i att andra grupper utesluts. Denna exkludering av vissa sociala grupper skapar ett samhälle med socialt konstruerade undergrupperingar genom vilka vissa

individer eller positioner uppbär mer makt. Dessa stängningar kan rättfärdigas utifrån flera olika principer och återfinns genom historiska lagar så väl som nutida fenomen. Adelns förmåner är ett exempel på hur stängning rättfärdigades genom att de hävdade sin ärvda status, det vill säga att adeln fick vissa privilegier som andra grupper uteslöts ifrån mot bakgrund av deras härkomst. Även attribut som religion, inkomst, kön eller socialt ursprung kan användas för att rättfärdiga exkluderingen av vissa sociala grupper. Det vi i dagens samhälle anser vara en social struktur är konsekvenser av historiska stängningar som är baserade på olika kategoriseringar och principer.

Genom lång utbildning och därpå följande examina och legitimationer monopoliseras sektorer av arbetsmarknaden. [...] Att professionalisera i bemärkelsen monopolisera en arbetsuppgift är attraktivt och ger exklusivitet, vilket märks inte minst i inflationen av utbildningsprogram med åtföljande önskemål om legitimationer vid de högre lärosätena (Brante 2014:102).

Ovanstående citat tar upp en, för vår studie, relevant uteslutningsstrategi; utbildning. Detta eftersom lång utbildning är nära sammanvävt med det vi i vår tid kopplar ihop med profession och professionalitet vilket i sin tur, genom stängning, kan tillförsäkra en yrkesgrupp vissa privilegier (Brante 2014:103; Dellgran 2015:170).

Till skillnad från det vi idag refererar till som klassiska professioner såsom läkare, ingenjör eller veterinär finns många yrkesgrupper som ”har vissa av de klassiska professionernas attribut men inte alla, eller inte i lika hög utsträckning” (Brante 2009:16). Dessa ryms inom det omdiskuterade begreppet semiprofession. Socionomyrket är ett exempel på ett yrke utan fullt monopol på sina arbetsuppgifter och därmed kategoriserat som en semiprofession. En vanligt förekommande uppfattning är att professioner vars arbete är förankrat i en samhällsvetenskaplig kunskapsbas, som exempelvis socialt arbete, har en svagare samhällelig och vetenskaplig status. Detta på grund av att den samhällsvetenskapliga kunskapsbasen innehåller konkurrerande förklarings- och tolkningsmodeller. Förekomsten av konkurrerande förklarings- och tolkningsmodeller resulterar i lägre trovärdighet, och följaktligen lägre status, jämfört med professioner förankrade i den mer reglerade och lagbundna naturvetenskapen (Dellgran 2015:174).

3.2.2 Professionen i organisationen

Den offentliga sektorn har sedan 1980-talet genomgått omfattande styrningsmässiga förändringar i hopp om att effektivisera arbetet. New Public Management (NPM) beskrivs ofta som den reform som varit ledande i förändringen av arbetet inom välfärden. NPM handlar i praktiken om att styrningsideal från den privata sektorn plockas in för att öka effektiviteten. De offentliga verksamheterna börjar således styras mer utifrån ekonomiska faktorer och förklaringsmodeller. NPM påverkar allt ifrån hur organisationer ska styras och organiseras, vem som får mandat att ta beslut, till vilken kunskapssyn som genomsyrar arbetet och vilken legitimitet som verksamheten baseras på. Alla dessa faktorer påverkar i hög grad de professionella inom offentlig sektor och i förlängningen, deras klienter (Liljegren & Parding 2010:270).

Liljegren och Parding (2010:271-280) menar att denna omfattande förändring kan förstås med hjälp av begreppen yrkes- och organisationsprofessionalism. Det förstnämnda begreppet; yrkesprofessionalism bygger på att professionell legitimitet har företräde. Det vill säga att det finns ett förtroende för de professionellas omdöme. Detta styrks genom deras utbildning i kombination med kunskap som erhållits genom yrkeserfarenhet. Organisationsprofessionalism menar istället att den byråkratiska legitimiteten alltid ska ha företräde. Enligt denna logik ska endast dokumenterad kunskap användas och yrkesutövarna ska utsättas för byråkratisk kontroll. I praktiken handlar det om att utgå ifrån en tydlig beslutshierarki, att regler och rutiner styr verksamheten samt att verksamheten och dess aktiviteter överlag standardiseras.

Liljegren och Parding (2010:280f) framhåller att standardisering och effektivisering av arbetet kan leda till att ”klienterna kan reduceras till att bli kuggar i ett hjul, det vill säga de enskilda individernas önskemål och behov kommer i skymundan till förmån för organisationens regler och rutiner”. Det kan exempelvis uppfattas som mer professionellt att ta ansvar för organisationens budget eller att följa riktlinjer än att ta tillvara på klienters behov.

Det ökade kravet på dokumenterad kunskap som underlag för professionellt handlande kan ur de professionellas perspektiv upplevas som problematiskt. Organisationsprofessionalism kan således utgöra en fara för de professionellas handlingsfrihet och därmed även för det professionella arbetet i stort (Liljegren & Parding 2010:281-285). Diskretion, i betydelsen av handlingsutrymme inom en profession, syftar på de val eller beslut som yrkesutövaren tar i det dagliga arbetet. Att inneha diskretion är centralt inom professionellt arbete då det både är

viktigt att kunna ta enskilda beslut när generella principer inte går att tillämpa och i allra högsta grad nödvändigt för att kunna individanpassa en behandling. Motsatsen till handlingsutrymme är att arbetet styrs av strikta regelverk vilket resulterar i att den professionella saknar möjlighet att ta beslut utifrån sitt eget omdöme. Liljegren och Parding (ibid.:272f) menar, i linje med Brantes (2014:19) resonemang kring autonomi, att arbeten som helt regleras av regler och föreskrifter ”har en negativ klang eftersom de ofta kopplas samman med lägre kvalificerade typer av arbeten som också har lägre status” (Liljegren & Parding 2010:273).

Det professionella handlingsutrymmet möjliggör att klienters individuella behov kan tillgodoses. Samtidigt finns det en risk för att klienters rättigheter frångås eftersom handlingsutrymmet kan bidra till att olika yrkesutövare bedömer situationen olika och följaktligen tar olika beslut. För att undvika dessa problem kan organisationen införa regler och rutiner för att formalisera arbetet. Formaliseringen i sig kan dock utgöra ett problem för professionen. En högre grad av kontroll från organisationen – i form av regler, riktlinjer och policys – kan innebära att kravet på utbildning minskas vilket kan leda till minskad status för professionen. Denna komplexitet kan utkristallisera två motpoler där de professionellas syn på hur verksamheten ska bedrivas inte stämmer överens med organisationens (Liljegren & Parding 2010:274ff).

3.3 Skapandet av yrkesroll och yrkesstatus

Inom forskning om yrkesstatus är begreppet status svårdefinierat. Studier visar att det råder delade meningar om vilka kriterier som bör inkluderas i begreppet. Yrkesstatus kan dock berätta något om yrkets sociala ställning och därmed även påverka hur yrkesutövare förhåller sig till sitt yrke (Flisbäck & Ulfsson Eriksson 2011:18-24).

Yrkesstatusstudier genomförs främst för att mäta yrkets sociala status, det vill säga att värdera vilket anseende och vilken prestige som yrket har (Flisbäck & Ulfsson Eriksson 2011:15-18). Det är ”inte bara är ett sätt att lista yrken utan också ett sätt att beskriva klassamhället och samhällets sociala skiktning” (Flisbäck & Ulfsson Eriksson 2011:15). Yrkesutövarens självbild kan påverkas utifrån hur yrkets status bedöms och vidare vilken grad av erkännande och respekt som hen erhåller av sina medmänniskor. Eftersom ens arbete har stor inverkan på hur vi uppfattar oss själva påverkar det hur vi klassificerar både oss själva och andra. Andras

uppskattning eller godkännande är avgörande för att upprätthålla en positiv självbild. Känslan av att bli respektlöst bemött eller ignorerad uppkommer när omgivningen försummar våra känslor eller upplevelser, något som i längden kan leda till psykisk ohälsa i form av känslomässig utmattning. Ofta får de vars yrken tillskrivs låg status uppleva att de inte får samma respekt som de som är verksamma inom yrken som bedöms ha hög status. Ord som makt, inflytande, hög lön och utbildning är exempel som många tar upp när de bedömer yrkesstatus (ibid.:18-25).

Hur kan man då förstå vilka krav som formar en socionoms yrkesroll? Samtliga socionomyrken bygger på en kombination av socionomutbildningen och organisatoriska och professionella aspekter. Även socialarbetarens personlighet och tidigare erfarenheter spelar stor roll för hur hen tolkar och formar rollen. Yrkesrollen formas således i samspelet mellan socialarbetarens individuella egenskaper, de förväntningar som finns på professionen, klientens förväntningar samt organisationens uppdrag. Dessa ovanstående faktorer resulterar följaktligen i att en socionoms yrkesroll kan ta sig i uttryck på många olika sätt (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:94ff).

4. Metod

4.1 Metodmässiga överväganden samt metodens förtjänster och brister

Ahrne och Svensson (2013:23) menar att forskningsfrågan ger en antydning om vilken metod som lämpar sig bäst för forskningen. Olika metoder producerar varierade resultat och forskaren måste besluta vilken typ av data som anses relevant för att kunna bestämma vilken metod som passar den tänkta studien. Då vi är intresserade av att tolka socialsekreterares berättelser kommer en kvalitativ forskningsansats att användas i denna studie (Bryman 2011:340).

Kvalitativ forskning kritiseras ibland på grund av bristande replikerbarhet då kvalitativa studier ofta är ostrukturerade och beroende av forskarens utformning (Bryman 2011:368f, Ahrne & Svensson 2013:28). Vi är medvetna om denna kritik och har haft ovanstående i beaktning vid genomförandet av vår studie.

Då vi är intresserade av att undersöka och tolka socialsekreterares beskrivningar av sin yrkesstatus och yrkesroll har den mest lämpade insamlingsmetoden för studien varit en intervjustudie. Genom intervjuer får forskaren ta del av människors reflektioner och har möjlighet att iaktta till exempel språkbruk och normer i den rådande miljön (Ahrne & Eriksson-Zetterquist 2013:56f). Det är dock viktigt att vara uppmärksam på svårigheterna kring att göra intervjuer. Ahrne och Svensson (2013:56) menar att intervjuer riskerar att ge en begränsad bild av det rådande fenomenet och att forskarna måste vara noga med att betona att resultatet av studien endast gäller deras respondenter, andra respondenter kan ge helt andra svar. Vi valde att genomföra semistrukturerade intervjuer då vi ville fånga intervjupersonernas egna berättelser men samtidigt avgränsa intervjuerna till vårt syfte. Vid en semistrukturerad intervju utgår forskaren från specifika teman utifrån en intervjuguide (se bilaga 2), men respondenterna har samtidigt stor frihet i utformningen av sina svar. Vidare kan forskaren ställa följdfrågor och vara flexibel i intervjuens genomförande (Bryman 2011:415).

4.2 Urval

För att kunna besvara våra frågeställningar har vi till viss del tillämpat ett så kallat målstyrt eller målinriktat urval, det vill säga att forskaren anpassar sitt urval utifrån vad som är relevant utifrån problemformuleringen (Bryman 2011:434). Med tanke på den begränsade tid som vi har haft till vårt förfogande valde vi att kontakta våra tidigare praktikplatser då vi båda genomförde dessa på socialkontor. Detta resulterade i att två av intervjuerna genomfördes på en av våra praktikplatser vilket enligt Bryman (2011:194f) kan klassas som ett bekvämlighetsurval. Som uttrycket indikerar syftar detta till att respondenterna helt enkelt är de personer som för tillfället finns tillgängliga för forskaren.

För att rekrytera intervjupersoner kontaktade vi respektive kommuns enhetschef som i sin tur vidarebefordrade ett informationsbrev (se bilaga 1) till de socialsekreterare som handlägger ekonomiskt bistånd. Intervjuerna genomfördes i mitten av april och var cirka 45-60 minuter långa. Alla intervjupersoner utom en, som var utbildad beteendevetare, var utbildade socionomer. Det enda kriterium som vi hade när vi efterlyste intervjupersoner var att de skulle vara verksamma inom arbetet med ekonomiskt bistånd. Vi har intervjuat åtta socialsekreterare som hade mellan 1-21 års erfarenhet av arbetet. Ahrne och Eriksson-Zetterquist (2011:44) menar att redan vid 6-8 intervjuer ökar säkerheten att ens material är relativt oberoende av respondenters personliga uppfattningar. Intervjuerna genomfördes på fem olika socialförvaltningar i Skåne och Blekinge där både stora, mellanstora och små kommuner var representerade. Detta för att erhålla en så nyanserad och bred bild som möjligt. För att "säkerställa ett stort mått av variation i det stockprov som blir resultatet" (Bryman 2011:326) är det av stor vikt att respondenterna i urvalet skiljer sig från varandra. Gällande kön och ålder har inget urval gjorts då detta ej ansågs vara relevant utifrån studiens syfte och frågeställningar.

4.3 Metodens tillförlitlighet

Hur kan vi nå säker kunskap? Kalman (2013:61) diskuterar detta och menar att absolut säker kunskap i princip är omöjlig att nå. För att uppnå så säker kunskap som möjligt behövs vetande, praktisk kunskap och ett gott omdöme. För att resultatet av vår studie ska bli så sanningsenligt som möjligt är således en diskussion kring studiens trovärdighet relevant.

Validiteten i en studie är avhängig av hur pass säkerställt det är att studien undersöker det den faktiskt syftar till att undersöka. Validitet handlar även om huruvida resultatet kan generaliseras till andra sociala miljöer. Studiens reliabilitet markerar pålitligheten i resultaten av studien. Om en studie ska bedömas ha hög reliabilitet krävs att samma studie ska kunna genomföras av en annan forskare som uppnår samma resultat. Är forskningen replikerbar anses den alltså ha hög reliabilitet. Bryman (ibid.:352ff) menar dock att validitet och reliabilitet kan definieras så att de är mer kompatibla vid bedömning av kvalitativ forskning. Dessa alternativa synsätt är vederhäftighet (trustworthiness) och äkthet (authenticity). Begreppen anses vara mer lämpliga att använda vid kvalitativ forskning då resultatet av en sådan studie kan påvisa olika utvägar istället för en enda absolut sanning av verkligheten. Enligt detta synsätt kan svarsvariationen vid en intervjustudie vara stor då respondenterna själva tolkar en viss fråga eller situation. Utifrån dessa kriterier blir en intervjustudie pålitlig eftersom resultatet blir äkta utifrån intervjupersonernas perspektiv.

Vår position i förhållande till ämnet är att vi har viss förståelse då vi båda har erfarenhet av arbete med försörjningsstöd och har på så vis blivit medvetna om att det råder olika status inom socialförvaltningen. Denna förståelse anser vi vara till studiens fördel då vi har olika erfarenhet av yrkesroll och yrkesstatus i arbetet med försörjningsstöd och har därför skilda perspektiv att bidra med. Vi har, som tidigare nämnt, genomfört två av våra intervjuer på en förvaltning som en av oss varit verksam inom och har därmed en viss relation till just dessa intervjupersoner. För att minimera risken att undersökningen påverkas av denna relation har den av oss som inte genomförde sin praktik på den berörda förvaltningen varit huvudansvarig för dessa intervjuer.

4.4 Bearbetning av empirin

Eftersom vi bestämde vilken teori vi skulle använda oss av efter att vi genomfört intervjuerna samt att vi inte hade några hypoteser, har vår studie haft en induktiv ansats. Vid kvalitativa studier används ofta detta förhållningssätt som innebär att teorin utformas utefter empirin (Bryman 2011:28f).

För att kunna genomföra en givande analys är det av stor vikt att empirin systematiseras. Ahrne och Svensson (2013:194f) menar att det finns tre steg att systematisera sin empiri på för att den ska bli användbar i en analys; sortera, reducera och argumentera. Vid

sorteringsfasen bör forskaren “umgås med sin data”. I vårt fall har detta inneburit att vi läst transkriberingarna ett flertal gånger för att finna nya infallsvinklar och iakttagelser. Därefter kodade vi vårt material som teman utifrån våra frågeställningar. Vid transkriberingarna har vi valt att ta bort ord som inte är av vikt för resonemanget som exempelvis “mm” och “liksom”. Vidare har vi valt att använda oss av klamrar med beskrivningar i vissa citat för att förtydliga vad intervjupersonen syftar på. Kursivering i citaten används när respondenten betonat ett visst ord. Nästa steg i systematiseringen är att reducera och skapa en god representation av materialet inför analysen. När forskaren, utifrån studiens syfte, har valt ut adekvata delar av empirin ska dessa användas på ett argumenterande sätt (ibid.:202). I vår studie kan detta utläsas i uppsatsens kapitel ”Resultat och analys” där vi tolkar och analyserar vår empiri.

4.5 Etiska överväganden

Vid genomförandet av denna studie har Vetenskapsrådets *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning* ständigt tagits i beaktning (2002:6-14). Dessa fyra huvudkrav, vilka kommer att beskrivas nedan är följande: informationskravet, samtyckeskravet, konfidentialitetskravet och slutligen nyttjandekravet. Informationskravet innebär att alla som deltar i studien måste, innan de beslutar om de vill delta eller inte, få grundlig och adekvat information om vad som förväntas av dem om de väljer att medverka (Kalman & Lövgren 2012:13). Våra intervjupersoner har exempelvis blivit informerade om vilka vi är, studiens syfte och omfattning, att deras deltagande är frivilligt osv, se bilaga 1. Utan informationskravet kan krav nummer två; samtyckeskravet, inte uppfyllas. Informerat samtycke är alltså av stor vikt för att värna om forskningsdeltagarnas integritet och självbestämmande. Konfidentialitetskravet handlar om hur man förvarar sina data, exempelvis anteckningar från intervjuer eller inspelat material, så att obehöriga varken kan komma åt materialet eller identifiera medverkande i studien. Inspelningsfilerna av intervjuerna i vår studie har således döpts om till “Respondent” plus en tillhörande siffra för att inte röja intervjupersonens identitet. I transkriberingarna kan konfidentiell information förekomma men dessa dokument har endast vi, vår handledare och vår examinator haft tillgång till. Transkriberingarna och inspelningarna kommer även att förstöras så fort uppsatsen är godkänd. Även nyttjandekravet belyser vikten av att värna om deltagarnas integritet. De medverkande måste kunna lita på att de uppgifter som lämnas endast kommer att användas till forskning. I vårt fall har intervjupersonerna blivit informerade om att allt material kommer att behandlas konfidentiellt och att samtliga intervjupersoner har avidentifierats. Våra

respondenter har även blivit erbjudna att få läsa uppsatsen efter att den blivit godkänd. Att bygga en förtrolig relation mellan forskare och deltagare är av stor vikt för att samtalet ska bli så ärligt och öppet som möjligt (ibid.:14).

4.6 Arbetsfördelning

Eftersom vi är två författare till denna uppsats har viss uppdelning av arbetsuppgifter gjorts. Vi har exempelvis delat upp arbetet med transkriberingarna av intervjuerna. Vi har även delat upp vissa delar av det skriftliga arbetet med att utforma utkast till exempelvis metod, kunskapsläge och teori. Vi har dock varit angelägna om att träffas ofta och regelbundet läsa igenom och konstruktivt kritisera varandras texter, detta för att uppnå ett så bra resultat som möjligt.

5. Resultat och analys

I detta kapitel presenterar vi hur de åtta socialsekreterare vi intervjuat upplever sin yrkesstatus och yrkesroll. I analysen har det empiriska materialet delats upp i tre avsnitt med tillhörande underrubriker baserat på våra frågeställningar; beskrivning av yrkesroll och yrkesstatus, klienters syn på socialsekreterare och deras arbete samt konsekvenser av upplevd status. Dessa teman kommer att redovisas och analyseras utifrån tidigare beskrivna teorier samt den tidigare forskning som tagits upp.

5.1 Beskrivning av yrkesroll och yrkesstatus

5.1.1 Försörjningsstöd - ett förstajobb?

[...] rent ifrån samhället eller hur de ser på socialtjänsten så tror jag inte att vi har hög status. [...] Men det kan ju vara så, och det kunde jag ju känna även när jag gick på socialhögskolan att socialtjänsten, och i synnerhet försörjningsstöd, var ju inte hög status som socionom (Respondent 5).

Wenneberg (2010:12) menar att hur saker och ting uppfattas handlar om hur den rådande verkligheten är konstruerad. Tidsandan resulterar således i hur allmänheten uppfattar och värderar socialt arbete med försörjningsstöd. Redan under utbildningen skapas en bild av vad arbetet med ekonomiskt bistånd innebär och därmed socialiseras studenter att se det rådande synsättet som en kollektiv sanning.

[...] för jag vet att när jag gick [på socialhögskolan], nu är det ju några år sedan, då var det att: ja nu ska ni alla jobba med socialbidrag, det är liksom en genomgång. Säger man det så ja, då tror man ju nästan att det är fel på oss som har varit här så länge och tänker att Gud har inte hon fått något annat jobb under åren (Respondent 2).

I ovan citat kan vi utläsa att respondenternas syn på sin yrkesstatus har präglats av samhällets och framför allt universitetets syn på arbetet med ekonomiskt bistånd. Båda respondenterna beskriver hur skolan på olika sätt har introducerat arbetet med försörjningsstöd som ett förstajobb, ett arbete som ingen egentligen vill ha utan något som man som nyexaminerad ska ta sig igenom. I både Weiss, Gal och Chaans (2004:26f) och Laves (2012) studier framgår det att ekonomiskt bistånd inte är ett eftertraktat område för nyexaminerade socionomer. Även

Dellgran och Höjer (2005:247-264) bekräftar att det finns en hierarkisk statusordning mellan olika arbetsområden inom socionomyrket. Att arbeta med försörjningsstöd beskrivs ofta som ett ingångsjobb, ett jobb för nyexaminerade, och associeras således med både lägre status och lägre lön. Denna vetskap är etablerad hos såväl studenter som hos verksamma socionomer. Under våra intervjuer framkom liknande resonemang från samtliga intervjupersoner. Det var ingen som aktivt hade valt att arbeta med försörjningsstöd men av olika anledningar hade de ändå hamnat där. På frågan om varför de började arbeta med försörjningsstöd svarade en respondent:

[...] jag vet inte om jag ska kalla det slump men jag kan börja med att säga att om du hade frågat mig för fyra år sedan hade jag sagt "aldrig i livet" eftersom man hör ju så mycket om hur just socialsekreterare har det, hur arbetet inom socialtjänsten är och då syftar jag framför allt på stressen som finns (Respondent 8).

Respondent 8's beskrivning var ett vanligt förekommande svar som bekräftar de föreställningar som finns kring arbetet med försörjningsstöd. Innan respondenterna själva började arbeta inom området hade de, som de själva beskriver det, ”fördomar” om arbetet som tråkigt, ”fyrkantigt” och outvecklade. I intervjuerna uppgav de dock hur de idag upplever arbetet som utvecklande, mångfacetterat och lärorikt. Hur ett arbetsområde porträtteras eller hur man som yrkesverksam blir bemött har stor påverkan på huruvida man upplever att arbetsområdet har hög eller låg status. Då ens arbete utgör en betydande grund för självbilden samt hur vi rangordnar oss själva och andra, är upplevelsen av hur vi i vårt yrkesliv blir bemötta av stor vikt för vårt välmående (Flisbäck & Ulfsson 2011:25).

Ja jag tror inte vi har så hög status ja. Jag tror vi pratade om det häromdagen att det är många i huset här som jobbar med barn och unga, att de tycker att vi på försörjningsstöd gör ett beställningsjobb [...] Så jag tror inte vi har så hög status (Respondent 2).

Respondent 2 bekräftar bilden av att arbetet inte har hög status. Hen upplever även, precis som andra respondenter, att det finns en skillnad i status mellan olika enheter på socialtjänsten. Sättet Respondent 2 beskriver arbetet med försörjningsstöd innebär att hen betraktar sin yrkesstatus som lägre i jämförelse med de som arbetar inom barn- och familjeenheten. Liljegrens studie *Professionellt gränsarbete: socionomexemplet* (2008:20) pekar på hur den rådande bilden av försörjningsstöd består i att socialsekreterare endast betalar ut pengar och sällan bedriver förändringsarbete. Detta påstående är något flera av våra intervjupersoner uppmärksammar. Respondenterna menar, i kontrast till andra enheters bild,

att deras arbete till största del består av samtal, utredning och att hänvisa klienter till samhällsliga instanser. Även Laves (2012:33) studie bekräftar hur socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd upplever en allmän okunskap om vad arbetet egentligen innebär.

Inom yrken som tillskrivs låg status bemöts ofta de anställda med bristande respekt vilket i sin tur kan leda till negativ påverkan av yrkesutövarens självuppfattning (Flisbäck & Ulfsdotter Eriksson 2011:18). Som tidigare nämnt tillhör socionomer den yrkesgrupp som ofta kategoriseras som semiprofession vilket får en negativ påverkan på yrkets status. Att det inom socionomyrket förekommer en hierarkisk ordning, där arbetet med försörjningsstöd associeras med såväl låg status som låg lön samt att arbetet beskrivs som ett förstajobb, bidrar till att arbetsområdet hamnar ännu längre ner i rangordningen (Dellgran & Höjer 2005:255ff). När allmänheten dessutom tvivlar på om det är nödvändigt att vara utbildad socionom för att utföra arbetet ifrågasätts socialsekreterarnas yrkesroll och därmed deras jurisdiktion (Liljegren 2008:20). Socialsekreterare som arbetar med ekonomiskt bistånd kan således betraktas som ett av de lägsta arbetsområdena inom det redan lågt ansedda socionomyrket.

Minas (2008:173) menar att faktorer som lön och intern status påverkar ett yrkes attraktionsvärde. Hon tar upp ekonomiskt bistånd som ett exempel där ovan beskrivna faktorer påverkat arbetsområdets status negativt. Även Dellgran och Höjer (2005:255ff) menar, i linje med Ulfsdotter Eriksson (2006:77), att det med stor sannolikhet finns ett kausalt samband mellan högre lön och högre intern yrkesstatus vilket i sin tur påverkar intresset för att arbeta inom ett visst område. Deras studie pekar också på hur ekonomiskt bistånd är ett arbetsområde där personalomsättningen är stor på grund av att andra arbetsområden ses som mer attraktiva utifrån dess högre status, högre lön och större utrymme för handlingsfrihet.

5.1.2 Lägst av de låga

I vår studie tar flera respondenter, i linje med Brante (2009:16), upp yrken som läkare och ingenjör som exempel på mer klassiska professioner som anses ha hög yrkesstatus:

Det kan vara att man är specialiserad, har en högre utbildning, men pengar har ofta med saken att göra. [...] I samhället har ofta de som har högre lön högre status, det kan vara yrken som är svåra, med stark specialistkompetens, eller som inte alla klarar av, det ger ju en större status (Respondent 1).

Genom att Respondent 1 beskriver kvalitéer som anses ingå i ett yrke med hög status utesluter hen samtidigt de yrken som inte lever upp till dessa kriterier. Enligt cynismen kan dessa så kallade stängningar bidra till att vissa yrkesgrupper ses som mer värdefulla än andra. Stängningar används således för att monopolisera vissa arbetsuppgifter vilket resulterar i privilegier för denna yrkesgrupp (Brante 2014:100). Dellgran (2015:17) bekräftar denna uppfattning och använder begreppen vetenskap, expertis och monopol för att beskriva vad en profession ska innefatta för att räknas som en sådan. Socionomyrket uppfyller flera av dessa krav men är enligt vår studie fortfarande inte en yrkesgrupp som tas upp för att exemplifiera profession och yrkesstatus. Enligt Brante (2009:16) kan detta bero på att socialarbetare tillhör den grupp som ofta kategoriseras som semiprofession, det vill säga ett yrke som innehar vissa av professions-epitetet men inte i lika hög utsträckning. Avsaknaden av ett statligt legitimationssystem för socionomer anses exempelvis vara en bidragande faktor till yrkets låga status (Dellgran & Höjer 2010:263). I Dellgran och Höjers (2005:255-263) studie framkommer det att socionomyrket är ett arbetsfält där vissa arbetsområden anses vara mer professionaliserade och därmed ha högre status än andra. Att arbeta inom socialtjänsten och i synnerhet med fattiga eller kriminella – målgrupper som ofta är representerade i arbetet med ekonomiskt bistånd – associeras inte med hög yrkesstatus. Detta visar återigen på att socialsekreterare som arbetar med ekonomiskt bistånd är en av de grupper som har lägst status inom socionomyrket.

[---] Och jag tror att vissa tror att man skulle kunna plocka någon från gatan som kunde gå in och ge lite socialbidrag [...] och som tror att ekonomihandläggare kan göra jobbet lika bra som oss. Men då har man ju glömt det här sociala arbetet. För nog krävs det att man har en utbildning för att göra bedömningar (Respondent 2).

I ovannämnda citat berättar Respondent 2 om det missnöje som råder kring att allmänheten både nedvärderar det arbete som utförs samt den kunskap som krävs för att kunna genomföra det. Resonemanget kan kopplas till Brantes (2014:102) teori om att professionalisera i avseende att monopolisera, detta genom exempelvis utbildning eller yrkeslegitimation. Monopolisering av arbetsuppgifter skapar exklusivitet som i sin tur gör yrket attraktivt (Brante 2014:102). Genom utbildning inkluderas vissa grupper medan andra utesluts vilket bidrar till att yrkesgrupper tillskansar sig vissa förmåner och vidare kopplas ihop med professionalitet (Brante 2014:103; Dellgran 2015:170). Det är även flera av våra respondenter som uttrycker att de trivs med sitt arbete men att de saknar möjligheter till specialisering och

vidareutbildning. På frågan om de anser att de finns möjlighet att utvecklas inom organisationen svarar en respondent:

Nej inte utbildningsmöjligheter. [---] Så det har vi pratat en del om, att det borde finnas andra möjligheter att liksom avancera i den egna organisationen. För det är ju också ett sätt att behålla folk och känna kanske att det jobb man har är meningsfullt och man kan utvecklas (Respondent 5).

Respondent 5's uppfattning kan kopplas till Brantes (2014:15) och Dellgrans (2015:168ff) resonemang om expertis inom arbetsfältet, det vill säga att endast de som genomgått en specifik utbildning är kapabla att utföra arbetet. Denna expertkunskap är viktig för att yrket ska kunna särskilja sig från andra professioner och på så vis öka sin autonomi och jurisdiktion (Brante 2014:19; Dellgran 2015:170ff). Även Liljegren och Parding (2010:272f) pekar på att yrken som är mer reglerade, det vill säga som har lägre autonomi, ofta kopplas samman med lägre yrkesstatus. Tolkningen kan därmed göras att arbetet med ekonomiskt bistånd, som till stor del är reglerat genom lagar och riktlinjer, har låg autonomi och därmed låg status. För att ett yrke ska kategoriseras som en profession och därmed erhålla en högre status krävs det att allmänheten känner ett förtroende för professionen och därmed ger sitt medgivande om att den kunskap som yrkesgruppen besitter anses vara relevant för yrket (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:82). När det uttrycks tvivel kring om det verkligen är nödvändigt att vara utbildad socionom för att handlägga försörjningsstöd – med undertonen om att vem som helst hade klarat det enkla arbetet (Liljegren 2008:20) – ifrågasätts socialsekreterarnas yrkesroll och följaktligen även deras jurisdiktion. Socialsekreterarna som deltagit i vår studie upplever alltså att de inte har full jurisdiktion då allmänhetens förtroende för deras yrkeskunskap brister.

När vi under intervjun diskuterar respondenternas syn på vilken status de anser att arbete med ekonomiskt bistånd har svarar de:

Sen kan jag uppleva att när man träffar människor som inte alls känner till socialtjänsten så mycket, att deras syn på vårt jobb är ju aldrig direkt positiv utan oftast "äh gud, det måste vara jobbigt att jobba där" och så. Sen vet jag inte om det kanske handlar om status men att man kan uppleva det som att många utgår ifrån att det måste vara hemskt liksom (Respondent 5).

Respondent 2: [...] Fast det är inte så att jag går på fest och säger att jag är socialsekreterare, det gör jag inte.

Intervjuare: Varför det?

Respondent 2: Nej det blir för mycket frågor runt det.

Av svaren ovan kan vi utläsa att socialsekreterare av flera anledningar undviker att prata om sitt arbete. Respondenterna möts av en, från samhället, konstruerad bild av vad arbetet med försörjningsstöd innebär som inte överensstämmer med hur de själva upplever arbetet. Att socialsekreterarna undviker att diskutera sitt arbete i sociala sammanhang kan enligt Thomas' teoremet (Sahlin 2013:137) leda till att de reproducerar den rådande negativa bild som finns av försörjningsstöd. Genom att inte berätta för allmänheten om sitt yrke konstruerar socialsekreterarna därmed inte en alternativ bild än den rådande och därmed förblir yrkets status oförändrad.

[...] Så jag är rätt så förtegen ute bland folk, jag brukar inte säga att jag jobbar med försörjningsstöd för det är ju också många som tycker "åh folk som får bidrag", som tycker det är illa och... [...] Jag känner att när jag är ledig så känner jag inte för att ha de diskussionerna (Respondent 5).

Både Respondent 2 och 5 tar upp det faktum att de inte vill diskutera sitt arbete eller sina arbetsuppgifter med utomstående eller vid sociala tillställningar. Att diskutera vad arbetet med försörjningsstöd innebär verkar väcka många frågor och öppna upp för diskussion, något som intervjupersonerna beskriver som tröttsamt och ibland obekvämt. I våra intervjuer framkom det även att respondenterna upplever att allmänheten har en negativ bild av vad yrket innebär. Genom att inte bemöta dessa socialt konstruerade föreställningar bevaras den negativa bild som finns av arbetet och således är en ond cirkel sluten. Som tidigare nämnt är det av stor vikt att erhålla allmänhetens förtroende för att ett yrke ska klassificeras som en profession och därmed öka i status (Svensson, Johnson & Laanemets 2008:82). Carmeli och Friends (2009:236) studie visar att yrkesverksamma inom socialt arbete i hög grad identifierar sig med hur de uppfattas av utomstående, vilket i vår studie innebär att omgivningens åsikter påverkar hur socialsekreterare uppfattar sin yrkesstatus. Genom att deras yrkesroll blir ifrågasatt skapas en osäkerhet kring yrkesutövarens självuppfattning vilket i sin tur kan bidra till en upplevelse av lägre yrkesstatus (Flisbäck & Ulfsson 2011:18).

5.1.3 Arbetsuppgifter, arbetsbelastning och det bristande sociala arbetet

Det råder en samstämmig uppfattning bland våra intervjupersoner om att lönen spelar stor roll för yrkets status. Flera problematiserar socialsekreterares lön och menar att denna är för låg i

förhållande till både mängden uppgifter de utför samt den kompetens som krävs för att utföra dem. På frågan ”är du nöjd med den status du har i din yrkesroll?” svarar två av respondenterna:

Det handlar mer om rättvisa, du ska ha rättvis lön, du ska ha en lön som återspeglar det arbete du lägger ner, att du blir sedd och bekräftad. Det är på så sätt jag hade yrkat på att vi förtjänar högre lön. Det handlar inte om att jag vill ha högre status utan jag ser det mer som en konsekvens av att du får högre lön (Respondent 8).

[---] Men jag kan ju tycka ibland att det läggs på [...], ofta är det så att det läggs på oss uppgifter men det tas sällan ifrån oss något så vi ska ju liksom, vi ska lösa mer och mer saker fast på lika mycket tid (Respondent 5).

En majoritet av socialsekreterarna beskriver även hur arbetsbelastningen i slutändan går ut över klienterna. Flertalet uppger att det arbete som krävs för att, enligt dem, göra ett bra jobb krockar med den höga arbetsbelastningen. På frågan om vad som ingår i deras arbetsuppgifter svarar Respondent 8 till exempel: ”Men man kan säga att uppgifterna är att träffa människor regelbundet och tillsammans komma fram till vad man har för planering, vad är det de ska göra för att bli självförsörjande?”. Förutom det rent praktiska, att handlägga ansökningar, beskriver samtliga av våra respondenter att arbetet framför allt handlar om att på olika sätt vara ett stöd för klienten. De berättar att de informerar om klientens rättigheter, guidar hen mellan olika instanser i samhället, bedriver motivationsarbete, samverkar med andra – för klienten – relevanta myndigheter samt visar på olika alternativ för att klienten ska bli självförsörjande.

Jag skulle nog säga att mötet är det sociala arbetet, jag ser inte handläggningen av själva ansökningarna som socialt arbete. Visst, det är en pusselbit, det är det helt klart men jag skulle inte säga att det är framförallt det som utgör det jag skulle kalla socialt arbete. Det kan vem som helst göra, sitta och knappa in massa siffror i en beräkning, det behöver du inte en socionomexamen för. Att ta beslut om försörjningsstöd, det är en annan femma! (Respondent 8).

Samtidigt vittnar majoriteten om att verkligheten ofta ser annorlunda ut, att det administrativa ofta tar över och att möten måste prioriteras bort. Genom att klientmöten bortprioriteras hamnar det sociala arbetet i skymundan medan administrationen hamnar i förgrunden. Att formalisera i form av att införa regler kan minska kravet på utbildning inom professionen och därmed försvaga yrkets status. Det ökade kravet på administration kan även leda till att klienters önskemål och behov förbises till förmån för organisationens önskan om att

effektivisera arbetet. Resultatet blir därför att den byråkratiska legitimiteten får företräde framför den professionella genom att organisationen prioriteras framför klienterna (Liljegren & Parding 2010:272-280).

Sammanfattningsvis berättade flera respondenter att de upplevde att deras yrkesstatus var låg samt att få, både vad gäller personer i deras umgängeskrets men även klienter och andra socialsekreterare, kände till vad deras arbete faktiskt innebär. De uppfattade att det råder en felaktig bild av att arbetet med ekonomiskt bistånd är enkelt mot bakgrund av en skev föreställning om vad deras arbetsuppgifter består i. Flera intervjupersoner nämnde även att arbetet ofta framställs som något man rekommenderas att börja med för att sedan utvecklas och söka sig vidare. Intervjupersonerna upplevde att kravet från organisationen på ökad administration kolliderade med deras egen vision av vad arbetet ska innebära. Många beskrev även att det sociala arbetet, det de var utbildade för, ofta hamnade i skymundan på grund av den höga arbetsbelastningen.

5.2 Klienters syn på socialsekreterare och deras arbete

5.2.1 Upplevelser av hur klienter ser på sin socialsekreterare och hur detta påverkar dem

Temat rädsla var något som flera av våra respondenter tog upp när vi bad dem beskriva hur de tror att klienter uppfattar dem.

Jag tror att många är rädda, tror jag. Eller jag vet att många är rädda för jag har ju suttit på andra sidan och sådär (Respondent 8).

De har en bild av oss som myndighetspersoner, kanske en tråkig tanke, men en tanke är att de tror att man är mera formell, att man är en iskall dam som kommer in och fattar ett beslut (Respondent 2).

En förklaring till denna rädsla kan vara att klienter inte har tillgång till samma information som deras socialsekreterare har, vilket medför att de måste förhålla sig hjälpbehövande och lägga sitt liv i någon annans händer (Hydén 2000:237). Angelin (2009:142) pekar på hur det faktum att socialsekreterare besitter makt att ta beslut om klienters liv skapar en obalans i relationen där klienter hamnar i ett underläge. Vidare kan rädslan för myndighetsutövning förstås genom begreppet expertis då socialsekreterare genom utbildning erhållit kunskap, och

därmed befogenhet, att fatta beslut om klienters försörjning (Dellgran 2015:168ff). Maktobalansen leder till att klienter exkluderas. Denna utestängning tenderar att resultera i att de uteslutna klienterna bildar så kallade undergrupper i samhället (Brante 2014:100ff). Citatet nedan påvisar klienters rädsla och skepticism inför socialtjänsten:

Jag har upplevt mer än en gång att de kanske inte förväntar sig att vi ska hjälpa dem. Också upplevt antingen en väldig osäkerhet i att man kommer dit och känner sig extremt försvarslös och tror att vi ska gå på dem och ifrågasätta otroligt mycket (Respondent 8).

Klienters exkluderade position kan vara en anledning till att Angelins (2009:130) studie visar att 60 % av klienterna har en negativ eller väldigt negativ bild av sin socialsekreterare. Att klienter dessutom känner en frustration över sin situation och sin socialsekreterare framgår även i vår studie:

Bara häromdagen var jag ju omänsklig robot, fast man försöker bemöta, men det är ju skattepengar, jag kan inte leka med dem hur som haver. [...] Jag har hört att jag är den värsta paragrafryttaren liksom (Respondent 6).

Jag tror att det är ju lite kränkande i sig att, alltså det är ju en kränkning i den personliga integriteten, de kan ju inte ha många hemligheter (Respondent 4).

Genomgående i socialsekreterarnas berättelser framgår det hur de tror att klienter har ”fördomar” både kring dem och själva arbetet. Till en början har klienter föreställningen att socialsekreterarna ska vara ”fyrkantiga”, formella och att de inte ska få någon hjälp. Socialsekreterarnas berättelser pekar dock tydligt på att många klienter blir positivt överraskade när de väl träffar sin socialsekreterare. I Angelins (2009:130) studie är det 11 % som har en positiv syn på sin socialsekreterare. Enligt våra respondenters berättelser verkar den siffran vara högre. De betonar dock att det är av stor vikt att klienterna får möjlighet att träffa sin socialsekreterare och se att hen är mänsklig.

Men jag vet att det är några som har sagt att; innan jag kom hit så tänkte jag att det skulle vara jättehemskt men du är ju rätt trevlig ändå (Respondent 4).

Men det finns nog en grupp som tycker att det här är att vi är nästan änglar liksom. Som räddar folk (Respondent 7).

Att möten klienter och socialsekreterare emellan har en positiv påverkan på klientens uppfattning kan beskrivas genom begreppen stängning och konstruktion (Brante 2014:103; Dellgran 2015:170; Wenneberg 2010:14). Vid användning av begreppet stängning syftar vi här på uteslutning ur ett bredare sociologiskt perspektiv. Det vill säga att individer eller grupper exkluderas på grund av den maktobalans som råder i samhället (Brante 2014:100ff). Innan klienter får träffa sin socialsekreterare kan de känna sig utestängda och ängsliga då deras framtida försörjning ligger i någon annans händer. Klienter kan således, redan från början, ha en negativt konstruerad bild av hur socialsekreteraren ska vara och hysa en rädsla för att deras behov inte ska tillgodoses. När de väl möter sin socialsekreterare får klienterna tillgång till information och blir inkluderade. Därmed konstrueras en ny, mer positiv bild, av socialsekreteraren.

Vårt intervjumaterial klargör hur våra respondenter tror att klienter har både positiva och negativa bilder av sin socialsekreterare. Frågan är om, och i så fall hur, socialsekreterarna påverkas av klienternas olika uppfattningar?

Det hörs kanske hemskt men har man jobbat en del år som jag har gjort så tänker jag nog så att man hittar sin yrkesroll och kanske tar vissa saker... Så ja... jag ska inte säga att jag aldrig tar illa vid mig för jag har ju haft, har ju haft kontakt med någon klient som har skrivit rätt så otrevliga mail och så (Respondent 5).

Enligt Parson (referens via Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:75f) har Respondent 5 ett professionellt förhållningssätt då hen är neutral och inte låter sig styras av sina känslor. Andra socialsekreterare blev mer påverkade av hur klienter ser på dem:

[...] jag tycker att det är jätteviktigt att inte vara en stel och "fyrkantig" soctant liksom. Jag tycker det är jätteviktigt och för mig så är det väldigt viktigt att vara omtyckt. [...] Och jag tänker att det är viktigt att man har, att man får liksom ett bra rykte eller vad man ska säga. För de pratar ändå med varandra, det märker man ju. Så jag tänker jättemycket på vad de tänker om mig! (Respondent 7).

Och sen gjorde jag avslag ytterligare en månad och då ringde hon och var tokarg liksom. Och sa att hon kommer ta livet av sig och att det är mitt fel att hon tar livet av sig och det även om man vet att nä det är det inte så blir man ändå påverkad av det (Respondent 6).

Enligt Flisbäck och Ulfsdotter Eriksson (2011:25) kan klienters negativa syn på socialsekreterare påverka deras självbild och göra att de känner sig respektlöst bemötta. Även

Svensson, Johnsson & Laanemets (2008:94ff) menar att klientens förväntningar spelar stor roll för hur socialsekreterare tolkar sin yrkesroll. Således kan tolkningen göras att om en socialsekreterare blir illa bemött av klienter påverkas yrkesrollen negativt. Om yrkesrollen upplevs som negativ påverkar detta i sin tur klienterna och det blir därmed en cirkulär negativ påverkan mellan klient och socialsekreterare.

Alltså det är väl mer... en känsla, du kan ju vara på skitbra humör ena sekunden och sen har du kanske ett samtal.... men jag vill bara tydliggöra att det behöver inte handla om att någon är arg eller så, det kan var att människor är ledsna, det påverkar mig också om jag sitter med någon som är väldigt ledsen (Respondent 8).

Att socialsekreterare påverkas olika av klienters syn på dem kan ha att göra med hur deras yrkesroll konstrueras och hur mycket deras yrkesroll påverkas av vad klienter tycker om dem. Kanske är det så att Respondent 5 har en mer formell roll med sina klienter medan Respondent 6, 7 och 8 har en djupare relation med sina klienter och därmed är deras yrkesroll lättare att påverka.

Vidare kan det diskuteras huruvida en socialsekreterare bör vara objektiv och känslomässigt opåverkad i sitt beslutsfattande eller ha mer empati i sitt arbete. Weber (referens via Brante 2014:100ff) menar att makt är en behövlig drivkraft som driver individer fram i samhället och att objektivitet är en del av en professionell roll. Samtidigt kan det fastslås i forskning (till exempel Angelin 2009:147f) att det finns en önskan hos klienter att socialsekreterare ska ha mer empati och engagemang i mötet med dem. Även Svensson, Johnsson och Laanemets (2008:79) menar att en professionell utbildning inte alltid är lösningen, utan att den bästa hjälpen består av ett ömsesidigt möte där man delar känslor och liknande erfarenheter av problemet i fråga. Vår empiri slår fast att socialsekreterarna blir påverkade av klienters berättelser samt att de värdesätter att kunna ge ett empatiskt bemötande men visar också att tiden inte alltid räcker till. Detta kan förklaras genom den effektivisering och formalisering som skett av många offentliga verksamheter. Införandet av regler och rutiner kan försvåra möjligheten för den enskilda socialsekreteraren att använda sin handlingsfrihet. Därmed kolliderar professionens strävan med organisationens mål (Liljegren & Parding 2010:274ff).

5.2.2 Skäms över försörjningsstödet

Som tidigare nämnt kan det genom uteslutning bildas undergrupper i samhället (Brante 2014:100ff). Att ingå i en undergrupp är inget eftersträvansvärt och kan vara en anledning till att våra respondenter upplever att klienter skäms över att uppbära ekonomiskt bistånd, vilket även Angelin (2009:189) framhäver i sin studie.

Många skäms för att ta försörjningsstöd. De mår jättedåligt för det (Respondent 3).

När jag pratar med familjepedagogen som hjälper folk lite mer praktiskt, då säger hon att de brukar säga till oss och i själva verket förstår folk inte alls, att man inte vill verka dum eller sådär. Det tyder på att man känner sig i en ganska trist position när man kommer hit och inte vågar erkänna att man inte förstår hur man betalar en elräkning till exempel (Respondent 3).

Jönsson och Starrin (1998:106) bekräftar hur många klienter upplever det som skamligt att vara i behov av ekonomiskt bistånd. De menar att klienter uppfattar att resten av samhället ser ner på dem, klienter som får ekonomiskt bistånd konstrueras således som den grupp med lägst status i samhället. Denna syn bekräftas av Respondent 7 som diskuterar vilken samhällsgrupp allmänheten tror uppbär försörjningsstöd:

[..] för man hade en bild om att ja men det är personer som är väldigt speciella eller vad man ska säga, eller kanske annorlunda och står utanför vår norm, att det var många såna som hade ekonomiskt bistånd, det är väl den klassiska. Missbruk är väl jättevanligt att man tänker (Respondent 7).

Utifrån ovanstående uppfattning om vem i samhället som uppbär försörjningsstöd arbetar socialsekreterare med en grupp som har väldigt låg status i samhället. Flisbäck och Ulfsson (2011:15) menar att ett yrkes status beror på hur klasssamhället ser ut och hur samhällets sociala skiktning ser ut. Tolkningen kan således göras att klientgruppens samhällsstatus påverkar socialsekreterarnas status. Att arbeta med en grupp som anses ha låg status i samhället kan vara en bidragande faktor till att arbetet med ekonomiskt bistånd uppfattas ha låg status.

5.2.3 Tryck på knappen och ge mig pengar

Något som är återkommande i respondenternas berättelser är att klienter tror att socialsekreterarna kan göra vad de vill, bara de själva har lust till det.

[...] vissa ser ekonomiskt bistånd som en rättighet och har den här inställningen att "du ska, du ska ge mig pengarna, jag behöver pengarna - du ska ge mig pengarna" och så lägger de över allt ansvar på mig och socialtjänsten. "Ja men om du inte ge mig pengar, då får mina barn ingen mat" (Respondent 8).

Min uppfattning är den att de tror att vi har jättemycket makt och kan ta beslut hur vi vill. Alltså det här med att betala ut pengar är bara att vi trycker på en knapp och "varsågod!" (Respondent 1).

Citaten ovan ger en inblick i hur klienter ser på socialsekreterares arbete. Det verkar finnas en bild av att socialsekreterare är fria att göra vad de vill gällande klienters bistånd och insatser. Klienters uppfattning av vilka befogenheter en socialsekreterare har stämmer inte överens med verkligheten. Enligt socialkonstruktivismen skapas det vi vet utifrån konstruktioner i samhället (Wenneberg 2010:177):

Om människor definierar situationer som verkliga blir de verkliga till sina konsekvenser (Nationalencyklopedin 2016).

Trots att klienters föreställningar inte överensstämmer med verkligheten så blir de sanna i dess konsekvenser. Klienters bild av att socialsekreterare har mycket makt kan ha konstruerats genom bilden av deras autonomi, nämligen att socialsekreterare har mandat att bedöma rätten till bistånd och därmed kan påverka klienters liv avsevärt (Brante 2014:19). Socialsekreterare har dessutom handlingsutrymme att göra bedömningar utifrån varje enskild situation (Liljegren & Parding 2010:274ff). Således kan vetskap om detta konstruera en bild av att socialsekreterare är fria att tolka lagen och således ta beslut efter eget tycke.

Under våra intervjuer har det framkommit att samtliga socialsekreterare, innan de började arbeta med försörjningsstöd, hade en bild av att arbetet skulle innebära mycket administrativt myndighetsarbete och därmed mindre klientarbete. Flera av respondenterna påpekade även att de erhållit denna bild under socionomutbildningen. Denna dominerande beskrivning av arbetet bekräftas av Liljegren (2008:20) och Lave (2012:33) som redogör för hur socionomer inom andra enheter ser på arbetet med försörjningsstöd. De pekar på hur det råder en uppfattning om att vem som helst hade klarat av arbetet med ekonomiskt bistånd vilket bidrar till att arbetsområdets professionsgrad degraderas. När professionens kunskaper ifrågasätts av allmänheten sätts även yrkesgruppens status på spel (Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:82). Slutligen kan det bekräftas att det på olika håll finns en konstruerad bild av att

socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd bara betalar ut pengar vilket också blir en förklaring till varför klienter tror att deras socialsekreterare bara kan trycka på en knapp och betala ut pengar.

5.2.4 Bristande klientkontakt påverkar klienters syn på socialsekreterarna?

Enligt Angelin (2009:147f) har klienter en önskan om att socialsekreterare ska ha en helhetssyn och göra mer än att bara bedöma rätten till bistånd. Vidare beskriver hon hur klienter har en uttalad önskan att träffa sin socialsekreterare oftare samt att de skulle vilja ha mer konkret hjälp. Vi ställer oss frågan om bristande klientkontakt påverkar klienters syn på socialsekreterare? Genomgående i intervjumaterialet kan vi utläsa hur socialsekreterare tror att mer klientkontakt är till gagn för samarbetet och klientens syn på dem. Parsons (referens via Svensson, Johnsson & Laanemets 2008:75f) och Webers (referens via Brante 2014:100ff) syn på hur objektivitet är en betydande del i den professionella rollen blir återigen ifrågasatt genom denna studie. Samtliga socialsekreterare belyser vikten av empati och relationens betydelse för att hjälpa klienter att bli självförsörjande.

Alltså jag vill hellre vara extra snäll. Jag vill hellre uppfattas som en vänlig människa och någon som vill hjälpa dem (Respondent 1).

Sen det här lilla extra också, vi hade någon häromdagen som vi var hemma hos, en som är så kontaktsökande, han vill bara prata och han vill ingenting annat så vi åkte hem dit jag och en kollega och bara satt där och prata strunt i en timme (Respondent 2).

I intervjupersonernas berättelser kan vi utläsa att socialsekreterare vill prioritera möten med sina klienter men att bristen på tid ibland hindrar dem. Detta blir även tydligt i Laves (2012:43) studie där hon beskriver det som svårt att uppnå en bra balans mellan myndighetsutövning och förändringsarbete. Denna svårighet kan bero på att organisationen ofta prioriterar effektivisering framför klientarbete. Liljegren och Parding (2010:280f) menar att ”klienterna kan reduceras till att bli kuggar i ett hjul, det vill säga de enskilda individernas önskemål och behov kommer i skymundan till förmån för organisationens regler och rutiner” (ibid.:280f). Återigen blir det därmed tydligt att professionen och organisation har olika mål i verksamheten.

Sammanfattningsvis kan det, enligt respondenternas upplevelser, klargöras att klienters syn på socialsekreterare förbättras när klient och socialsekreterare får chans att träffas. Möten dem

emellan är därför av stor vikt för att klienternas förtroende inte ska skadas och således påverka deras uppfattning av socialsekreteraren på ett negativt sätt. Bilden av denna yrkesroll, som alltså påverkas av klienternas syn på dem, konstruerar således hur socialsekreterare värdesätter sin roll och följaktligen hur de konstruerar sin status. Socialsekreterare och klienter har alltså i stort sätt samma mål: att klienter ska bli självförsörjande. Problem uppstår dock när organisationen prioriterar effektivisering i förmån för klientarbete och socialsekreteraren måste prioritera administrativt arbete.

5.3 Konsekvenser av upplevd status och stress

5.3.1 Personalomsättning

Vissa socialsekreterare tog upp hög personalomsättning som en potentiell konsekvens av yrkets låga status. De påpekade att socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd varken får möjlighet till vidareutbildning eller rättmätig lön för det hårda arbete de lägger ner. Carmeli och Freund (2009:236ff) bekräftar denna uppfattning och menar att låg status leder till att socialarbetare ofta väljer att lämna organisationen till förmån för en verksamhet som bedöms ha högre status.

Samtidigt så måste man också i verksamheterna jobba med att det blir en bättre arbetsmiljö, bättre villkor för de som jobbar för att det ska bli mer stabilt. Så att det inte bara är en stor personalomsättning hela tiden och där man aldrig liksom, kan göra mer än att hålla näsan ovanför vattenytan, det blir inte bra. Och det höjer inte vår status heller kan jag säga, att det är så (Respondent 5).

Förutom hög personalomsättning har socialsekreterarnas höga arbetsbelastning stor påverkan på arbetets status. Under vår studie har det tydligt framkommit att socialsekreterare för ekonomiskt bistånd har en hög administrativ arbetsbelastning samt att detta får tydliga konsekvenser i deras dagliga arbete. Återigen blir det tydligt att professionen och organisationen har olika mål för verksamheten, vilket kan förklaras genom begreppen yrkes- och organisationsprofessionalism. I detta fall blir det uppenbart att organisationsprofessionalismen prioriteras högre än yrkesprofessionalismen då administrativt arbete väger tyngre än socialsekreterarnas arbete med klienter (Liljegren & Parding 2010:271-280). Den höga arbetsbelastningen påverkar även andra aspekter av deras arbete:

Arbetsbelastningen är jättehög. Så att ibland skär det sig i mig när man, när folk vill sätta ord på saker och så kan de inte det för de inte har ett språk och tolken är sjuk eller tolken är dålig [...] Eller när vi inte har tid att jobba förebyggande till exempel (Respondent 3).

Det är så många som har blivit sjukskrivna, det är så många som har sagt upp sig, alltså det är helt... det är helt sjukt när man tänker på det. Och att det har normaliserats, att det är liksom, man blir ledsen men man rycker lite på axlarna "okej, nu blev ännu en sjukskriven" [---] Och jag kan säga som såhär att om det inte ändras, om situationen som den ser ut nu för socialsekreterare, då kommer jag nog inte jobba kvar här om fem år (Respondent 8).

Den höga arbetsbelastningen leder till att socialsekreterare av olika anledningar inte vill arbeta kvar. Bergmark och Lundström (2008:95) menar, i linje med Lave (2012:43), att arbetsbelastningen på en socialförvaltning påverkar hur kvalitativt det sociala arbetet blir. Detta kan också tydligt utläsas i vårt intervjumaterial:

Jag vill, jag är ju socionom, jag vill arbeta med människor, jag vill träffa människor och som det ser ut nu så hinner vi inte göra det i den utsträckningen som vi bör göra det. Jag känner att jag inte, ibland, räcker till (Respondent 8).

Jag tror inte jag kommer vara kvar på samma tjänst som jag har nu. Längre fram ser jag mig nog att jobba i mer kontakt med människor (Respondent 1).

Resultatet av att organisationsprofessionalism prioriteras högt får därmed som konsekvens att socialsekreterarnas handlingsutrymme blir lidande. Eftersom handlingsutrymme möjliggör att klienters individuella behov kan tillgodoses blir således även klienter lidande när de professionellas kunskaper bortprioriteras (Liljegren & Parding 2010:274ff).

5.3.2 Låg status – sämre samarbete

Ja alltså jag tänker att samarbete inom socialförvaltningen [...] Då så tänker jag att det sätter lite käppar i hjulet för att de har en föreställning om att hur det är och vad man har för uppfattningar eller så. [...] Där tänker jag att det är lite synd att vi inte har så hög status (Respondent 7).

Kanske att deras arbete uppfattas som viktigare, att arbetet uppfattas som mer seriöst. Om du är någon arbetar med missbruk eller någon som arbetar inom "barn och familj", att man ser kanske mer, kanske allvarligt. De har helt enkelt högre status och man kanske inte uppfattar vårt arbete som lika viktigt. [...] Jag tror att om någonting har varit på ett sätt väldigt länge, då normaliserar det (Respondent 8).

Som tidigare nämnt menar Lave (2012:33) i linje med Liljegren (2008:20), att det finns en okunskap hos övriga enheter på socialförvaltningen om vad arbetet med ekonomiskt bistånd innebär. Detta leder i sin tur till att enheterna distanserar sig, vilket därmed påverkar samarbetet dem emellan negativt. Att enheter på socialförvaltningen uppfattas som olika viktiga blir uppenbarligen en svårighet i samarbetet. Frågan är hur det kommer sig att det råder så pass olika status inom enheterna. Respondent 8 menar att det har varit så en lång tid och att detta har normaliserats. Det har således konstruerats en bild av att olika enheter innehar olika hög status. Wenneberg (2010:14) menar att vi lär oss ta sociala situationer för givna då vi socialiseras in i ett samhälle där vi blir upplärda hur allt ska fungera genom att titta hur omgivningen beter sig. Ingen enhet inom socialförvaltningen är mer betydelsefull än någon annan utan alla fyller en funktion. Trots detta kan en inbördes rangordning ha konstruerats. Upplevelsen av statuskillnader kan enligt våra respondenter leda till sämre samarbete då deras arbete bedöms vara olika viktigt. Dellgran och Höjer (2005:257-263) styrker detta påstående och menar att det genom en hierarkisk statusordning existerar vissa arbetsområden som anses vara mer professionaliserade än andra. För att förbättra samarbetet måste således statuskillnaden enheter emellan jämnas ut. Vidare har vi i vår studie visat på hur socialsekreterare för ekonomiskt bistånd inte gärna berättar om att de arbetar med ekonomiskt bistånd (se till exempel Respondent 2 och 5). De är således själva med och konstruerar bilden av att arbetet med försörjningsstöd inte anses vara lika viktigt som exempelvis arbetet med barn.

Sammanfattningsvis kan vi se en cirkulär påverkan. Socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd har hög arbetsbelastning som utgörs av mycket administrativt arbete vilket prioriteras framför mer kvalitativt klientarbete. Eftersom det som socionom förknippas med låg status att arbeta administrativt återskapar andra enheter föreställningen om arbetsområdet som ett lågstatusjobb. Samarbetet mellan enheterna försämras alltså genom konstruktionen att de bedömer varandras arbete som olika viktigt.

6. Avslutande diskussion

I detta avslutande kapitel kommer vi att sammanfatta och reflektera kring de resultat som framkommit i vår studie. Detta kopplas till undersökningens syfte: att undersöka och analysera hur socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd beskriver sig själva, beskrivs av andra och hur detta påverkar deras arbetssätt. Slutligen kommer vi att avsluta med förslag på vidare forskning kring ämnet.

Hur beskriver då socialsekreterarna synen på sin yrkesroll och yrkesstatus? Resultatet av våra intervjuer skildrar ett arbetsområde med hög arbetsbelastning, låg lön och låg status. Att arbeta inom socialtjänsten i allmänhet, och i synnerhet med ekonomiskt bistånd, beskrivs ofta som ett bra jobb för nyexaminerade socionomer. Detta synsätt är väl etablerat hos både yrkesverksamma socionomer som studenter och bekräftas såväl av våra respondenter som i studier av exempelvis Lave (2012) och Liljegren (2008).

Våra intervjupersoner beskriver hur det i allmänhet råder en felaktig bild av vad arbetet med ekonomiskt bistånd innebär. De berättar om att det förekommer ”fördomar” om arbetet, föreställningar som påträffas både inom socialtjänsten och hos allmänheten. Vidare beskriver de att de själva delade flera av dessa negativa associationer innan de började arbeta inom området. Några beskrev till och med att de tänkt att de aldrig skulle vilja arbeta med ekonomiskt bistånd. Det var ingen av våra respondenter som aktivt sökt sig till arbetet utan samtliga beskrev att de på grund av olika omständigheter ”råkat hamna där”. De berättade även hur deras uppfattning av arbetet förändrats med tiden och att de nu inte delade den negativa bild som de haft tidigare.

Vidare beskrev socialsekreterarna att de upplevde att det fanns statuskillnader både inom socionomyrket överlag men även specifikt inom socialtjänsten, något som även bekräftas i tidigare forskning (se till exempel Liljegren 2008; Lave 2012; Dellgran och Höjer 2005). Det kan därmed klargöras hur det inom socionomyrket och inom socialtjänsten finns en hierarkisk statusordning där socialsekreterare för ekonomiskt bistånd betraktas vara lägst i rang. Denna statuskillnad leder i sin tur till samarbetsproblem enheter emellan. Tidigare studier (Dellgran & Höjer 2005; Ulfsdotter Eriksson 2006) pekar på att det verkar finnas ett samband mellan hög status och hög lön. Även utbildning, arbetsvillkor samt vilken klientgrupp man arbetar

med verkar ha inverkan på yrkets status. Samtliga aspekter är något som respondenterna i vår studie bekräftar.

Gällande hur socialsekreterare uppfattar att klienter ser på deras yrkesroll har det i studien framkommit att de tror att klienter upplever dem som formella myndighetspersoner samt att socialsekreterarna har mandat att göra vad de vill, bara de vill det. Respondenterna uttrycker även att klienter, på grund av maktobalansen, skäms över sin situation samt hyser en allmän rädsla inför socialtjänsten. Detta styrks av Angelins (2009:142) studie där klienter berättar att de är rädda för att bli behandlade illa av sin socialsekreterare. Respondenterna påpekar att det är av stor vikt att bemöta klienternas känslor genom regelbunden kontakt. Det kan klargöras att socialsekreterare påverkas av klienters historier och bemötande. Ett sämre bemötande från klienter tenderar att leda till osäkerhet hos socialsekreterarna och påverkar således relationen genom att klient och socialsekreterare glider ifrån varandra. När klienten och socialsekreterarna inte får möjlighet att träffas leder det med stor sannolikhet till en sämre syn på socialsekreteraren. Våra respondenter tar återkommande upp att de vill hinna bedriva förändringsarbete tillsammans med klienterna, men att hög arbetsbelastning i form av administrativt arbete begränsar detta. Därmed blir det tydligt att klienter och socialsekreterare egentligen delar samma värderingar, men att organisationen kräver något annat.

Slutligen ville vi undersöka hur synen på yrkesroll och yrkesstatus påverkar det dagliga arbetet för socialsekreterare inom ekonomiskt bistånd. Under studiens gång har det tydligt framkommit att många anser att de har en hög arbetsbelastning. Detta leder till att de anställda utsätts för hög stress vilket i sin tur resulterar i sjukskrivningar och hög personalomsättning. Även arbetsområdets låga status är en anledning till den höga personalomsättningen, socialsekreterare söker sig helt enkelt till arbetsområden med högre status. Att statusen inom området är låg leder också till att socialsekreterare inte gärna berättar för allmänheten att de jobbar med försörjningsstöd.

Det existerar tämligen lite forskning inom arbetet med försörjningsstöd (Lave 2012:33). Eftersom försörjningsstöd är den vanligaste orsaken att komma i kontakt med Individ- och familjeomsorgen (Bergmark 2000A:147) samt att 63 % av alla socialarbetare någon gång har arbetat med ekonomiskt bistånd (Lave 2012:33), anser vi att det är av stor vikt att beforska detta område. Utifrån denna studie hade det varit av intresse att forska vidare kring vilka åtgärder som hade kunnat bidra till att höja arbetets status. Det hade även varit givande att

undersöka om, och i så fall hur, socionomutbildningen påverkar studenters yrkesval i förhållande till olika yrkens upplevda status. Vidare hade det varit intressant att se forskning på hur relationen mellan klient och socialsekreterare kan förbättras och om detta i längden kan få någon påverkan för yrkets status.

Slutligen kan vi skildra ett cirkulärt samband. Det framkommer tydligt i vår empiri att socialsekreterare för ekonomiskt bistånd har en hög arbetsbelastning och att de överlag är stressade. Arbetsbelastningen yttrar sig till stor del av administrativt arbete vilket inom socialt arbete förknippas med låg status. Socialsekreterarnas yrkesroll konstrueras såväl av dem själva som av klienter och människor i deras omgivning. Även socionomutbildningen tas upp som en viktig faktor när respondenterna berättar om sina tidigare ”fördomar” kring arbetet. Att socionomutbildningen ofta tar upp ekonomiskt bistånd som ett exempel på ett bra ingångsjobb är i allra högsta grad problematiskt då det sänder ut signaler om att arbetet skulle vara mer okvalificerat än andra arbetsområden inom socionomyrket. På grund av den konstruerade bild som finns kring arbetet med ekonomiskt bistånd har klienter många gånger en negativ bild av sin socialsekreterare. Det kan konstateras att socialsekreteraren och klienten strävar efter samma mål, nämligen ökad handlingsfrihet samt att ha mer tid för förändringsarbete, men att de på grund organisationens vilja att effektivisera inte har tid till detta. I förlängningen leder detta till ökad stress för socialsekreterarna som inte hinner utföra sitt arbete på ett kvalitativt sätt vilket i sin tur drabbar klienterna. En negativ cirkulär påverkan är därmed bekräftad.

7. Litteraturlista

Ahrne, Göran & Ulla Eriksson-Zetterquist. (2013) Intervjuer. I: Göran Ahrne & Peter Svensson. *Handbok i kvalitativa metoder*. Liber AB: Stockholm.

Ahrne, Göran & Peter Svensson. (2013) Att designa ett kvalitativt forskningsprojekt. I: Göran Ahrne & Peter Svensson. *Handbok i kvalitativa metoder*. Liber AB: Stockholm.

Angelin, Anna. (2009) *Den dubbla vanmaktens logik. En studie om långvarig arbetslöshet och socialbidragstagare bland unga vuxna*. Lund: Lunds universitet, Socialhögskolan.

Bergmark, Åke. (2000A) Arbete med socialbidrag - organisation, metoder och insatser. I: Annika Puide (red.) *Socialbidrag i forskning och praktik. Centrum för utvärdering av socialt arbete*. Göteborg: Gothia.

Bergmark, Åke. (2000B) Med vilken måttstock? Om valet av kriterier vid utvärderingar av arbete med socialbidrag. I: Annika Puide (red.) *Socialbidrag i forskning och praktik. Centrum för utvärdering av socialt arbete*. Göteborg: Gothia.

Bergmark, Åke & Tommy Lundström. (2008) Resurser, personal och samverkan i socialt arbete. I: Bergmark et al. *Socialtjänsten i blickfånget: organisation, resurser och insatser*. Stockholm: Natur och Kultur.

Brante, Thomas. (2009) *Vad är en profession? – Teoretiska ansatser och definitioner*. Borås: Högskolan.

Brante, Thomas. (2014) *Den professionella logiken – Hur vetenskap och praktik förenas i det moderna kunskapssamhället*. Stockholm: Liber.

Bryman, Alan. (2011) *Samhällsvetenskapliga metoder*. Malmö: Liber.

Carmeli, Abraham & Anat Freund. (2009) Linking Perceived External Prestige and Intentions to Leave the Organization: The Mediating Role of Job Satisfaction and Affective Commitment. *Journal of social service research*, 35 (3): 236-250.

Dellgran, Peter. (2015) Verksamhetslogiker inom människobehandlande organisationer. I: Staffan Johansson, Peter Dellgran & Staffan Höjer. *Människobehandlande organisationer: villkor för ledning, styrning och professionellt välfärdsarbete*. Stockholm: Natur och Kultur.

Dellgran, Peter & Staffan Höjer. (2005) Rörelser i tiden. Professionalisering och privatisering i socialt arbete. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 12 (2-3): 246-267.

Flisbäck, Marita & Ylva Ulfsdotter Eriksson. (2011) Från objektiva rangordningar till subjektiva tolkningar. I: Ylva Ulfsdotter Eriksson & Marita Flisbäck. *Yrkesstatus: erfarenhet, identitet och erkännande*. Malmö: Liber AB.

Hydén, Lars-Christer. (2000) Att samtala om socialbidrag. I: Annika Puide (red.) *Socialbidrag i forskning och praktik*. Centrum för utvärdering av socialt arbete. Göteborg: Gothia.

Jönsson, Leif & Bengt Starrin. (1998) Ekonomisk påfrestning, skamgörande erfarenheter och ohälsa under arbetslöshet En prövning av ekonomi-skam modellen. *Arbetsmarknad & Arbetsliv*, 4 (2): 91-108.

Kalman, Hildur. (2013) Kunskap och kunnigt handlande. I: Björn Blom, Stefan Morén & Lennart Nygren (red.) *Kunskap i socialt arbete: om villkor, processer och användning*. Stockholm: Natur och Kultur

Kalman, Hildur & Veronica Lövgren (red.) (2012) *Etiska dilemman: forskningsdeltagande, samtycke och utsatthet*. Malmö: Gleerups.

Lave, Helena. (2012) "Ibland tror jag att de tänker att... att det kanske bara är pengar" Göteborg: Institutionen för socialt arbete.

Liljegren, Andreas. (2008) *Professionellt gränsarbete: socionomexemplet*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete.

Liljegren, Andreas & Karolina Parding. (2010) Ändrad styrning av välfärdsprofessioner - exemplet evidensbaserings i socialt arbete. *Socialvetenskaplig tidskrift*, 27 (3-4):270-288

Minas, Renate. (2008) Arbete med ekonomiskt bistånd II. Exemplet mottagning av nya socialbidragsklienter. I: Bergmark et al. *Socialtjänsten i blickfånget: organisation, resurser och insatser*. Stockholm: Natur och Kultur.

Nationalencyklopedin (2016) "Esoterism"

[<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/esoterism>] Hämtad 16-04-27.

Nationalencyklopedin (2016) "Thomas Theorem"

[<http://www.ne.se/uppslagsverk/encyklopedi/l%C3%A5ng/thomas-teorem>] Hämtad 16-05-02.

Puide, Annika. (2000) Vad kan forskningen göra för bidragstagarna? I: Annika Puide (red.) *Socialbidrag i forskning och praktik. Centrum för utvärdering av socialt arbete*. Göteborg: Gothia.

Sahlin, Ingrid. (2013) Sociala problem som verklighetskonstruktioner. I: Anna Meeuwisse & Hans Swärd (red.) *Perspektiv på sociala problem*. Stockholm: Natur och kultur.

Socialstyrelsen. (2013) *Ekonomiskt bistånd - handbok för socialtjänsten*. Stockholm: Socialstyrelsen.

Sohlberg, Peter. (2013) Teorier och kunskapsbildning i socialt arbete. I: Björn Blom, Stefan Morén & Lennart Nygren (red.) *Kunskap i socialt arbete: om villkor, processer och användning*. Stockholm: Natur och Kultur.

Svensson, Kerstin & Eva Johnsson & Leili Laanemets. (2008). *Handlingsutrymme: utmaningar i socialt arbete*. Stockholm: Natur och Kultur.

Ulfsdotter Eriksson, Ylva. (2006) *Yrke, status & genus: en sociologisk studie om yrken på en segregerad arbetsmarknad*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete.

Vetenskapsrådet. (2002) *Forskningsetiska principer inom humanistisk-samhällsvetenskaplig forskning*. Stockholm: Vetenskapsrådet.

Weiss, Idit & John Gal & Ram A. Chaan (2004) Social Work Education as Professional Socialization: A Study of the Impact of Social Work Education Upon Students' Professional Preferences. *Journal of social service research*, 31 (1): 13-31.

Wenneberg, Søren. (2010) *Socialkonstruktivism - positioner, problem och perspektiv*. Malmö: Liber AB.

Wingfors, Stina. (2004) *Socionomyrkets Professionalisering*. Göteborg: Institutionen för socialt arbete.

Bilagor

Bilaga 1: Informationsbrev till socialsekreterare

Hej!

Vi är två socionomstudenter vid Lunds universitet som, under handledning av universitetslektor Karin Kullberg, arbetar med vår kandidatuppsats. I vår uppsats vill vi belysa hur socialsekreterare inom försörjningsstöd ser på sin yrkesroll och områdets yrkesstatus. Vi kom genom våra respektive praktikplatser i kontakt med handläggning av försörjningsstöd men upplevde att våra erfarenheter skilde sig markant. Detta ledde till intresse kring socialsekreterares syn på sin yrkesroll och områdets status. Vi skulle därför vara väldigt tacksamma om du ville dela med sig av dina erfarenheter av detta genom att delta i en intervju.

Intervjuerna kommer att vara ca 45-60 min och genomföras så tidigt som möjligt i april. Vi har både möjlighet att komma till din arbetsplats eller boka ett mötesrum på universitetet. Intervjuerna kommer att spelas in för att kunna transkriberas i samband med analys. Godkänd uppsats kommer att finnas tillgänglig för allmänheten via Lunds universitetsbibliotek. Om intresse finns skickar vi gärna den färdiga uppsatsen till dig. Det insamlade materialet kommer att behandlas konfidentiellt och alla uppgifter kommer att avidentifieras för att information inte ska kunna härledas till enskilda intervjupersoner. Vi kommer inte heller att nämna specifika kommuner utan kommer omnämna dessa som exempelvis “en mindre kommun i södra Sverige”. Insamlat material kommer även att förstöras när uppsatsen är godkänd.

Vi hoppas att du upplever ämnet som intressant och att du kan tänka dig att medverka i vår studie, det skulle vara till stor hjälp. Om du är intresserad av delta i studien eller har frågor kring intervjun, kontakta någon av oss via nedanstående kontaktuppgifter.

Tack på förhand!

Med vänliga hälsningar,
Amanda Gunge E-mail: xxx
Hilda Mattsson E-mail: xxx
Handledare Karin Kullberg E-mail: xxx

Bilaga 2: Intervjuguide

Information:

- Kortfattad presentation av oss själva; namn, studerar termin 6 på socionomprogrammet i lund etc.
- Kort om studiens syfte: vi vill undersöka hur socialsekreterare som arbetar med ekonomiskt bistånd ser på sin yrkesroll och yrkesstatus.
- Intervjun kommer att spelas in och inspelningen kommer raderas så fort uppsatsen är godkänd.
- Materialet kommer att behandlas konfidentiellt och dina svar kommer att avidentifieras för att inte kunna ledas tillbaka till dig.
- Intervjun kommer att ta ca 45-60 minuter. Ditt deltagande är frivilligt och du kan när som helst välja att avbryta ditt deltagande i studien eller att välja att inte svara på en viss fråga.
- Informera om att vi båda håller i intervjun.
- Har du några frågor innan vi börjar intervjun?

Inledningsfrågor:

1. Hur länge har du arbetat som socionom?
2. Hur länge har du arbetat med försörjningsstöd?
3. Vad har du arbetat med innan?
4. Vad har du för utbildningsbakgrund?
5. Vad var anledningen till att du började arbeta inom Ekonomiskt bistånd?
6. Vad ingår i dina arbetsuppgifter?
 - Hur trivs du med dina arbetsuppgifter?
 - Vad anser du vara viktigt/mindre viktigt i dina arbetsuppgifter?
7. Vad är det bästa respektive det sämsta med ditt arbete?
8. På vilket sätt bedriver du socialt arbete när du handlägger försörjningsstöd?
9. Vad hade du för förförståelse kring arbetet med Ekonomiskt bistånd innan du började på ditt arbete?
 - Har din syn på arbetet förändrats sedan du började? Om ja, på vilket sätt?
10. Upplever du att det arbete du utför är viktigt?
 - Om ja, varför är det viktigt?
 - För vem är det viktigt?
11. Hur definierar du ordet legitimitet?
 - Hur skapas och upprätthålls legitimitet rent konkret i ditt arbete?

12. Vilka förväntningar upplever du att en ny klient har på dig som socialsekreterare?
13. Hur tror du att klienter beskriver socialsekreterare som handlägger ekonomiskt bistånd?
 - Varför tror du det är så?
 - Vad tror du det beror på?
14. På vilket sätt påverkar klienters syn på din yrkesroll dig i ditt dagliga arbete?
15. Vad innebär ordet status i en yrkesroll för dig?
16. Hur ser du på statusen gällande att arbeta med Ekonomiskt bistånd?
 - Varför tror du att detta synsätt finns?
 - Finns det något konkret i ditt arbete som bidrar till högre/lägre status?
17. Hur ser du på din yrkesstatus i jämförelse med socialsekreterare på andra enheter inom socialtjänsten?
 - Har du upplevt att det finns skillnader i status mellan enheter?
 - Varför tror du detta synsätt finns?
18. Är du nöjd med den status du har i din yrkesroll?
 - Om nej, vad hade behövt förändras för att du skulle bli nöjd?
19. Skulle du rekommendera andra socionomer att arbeta med Ekonomiskt bistånd?
 - Varför/varför inte?
20. Vad arbetar du med om fem år?

Avslutning:

21. Finns det något mer som du vill tillägga?
22. Finns det något mer som du tycker vi borde frågat om/tagit upp kring ämnet?
23. Är det okej om vi kontaktar dig för eventuellt kompletterande frågor?

Stort tack för att du tagit dig tid! Om du är intresserad av studiens resultat kan vi skicka den till dig.